

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1982 ANAYASASI BAĞLAMINDA ÖZELLİKLE
KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN
AVRUPA BİRLİĞİ EKSENLİ ANAYASAL GELİŞMELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Galip Emre YILDIRIM

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Programı

Eylül, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1982 ANAYASASI BAĞLAMINDA ÖZELLİKLE
KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN
AVRUPA BİRLİĞİ EKSENLİ ANAYASAL GELİŞMELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Galip Emre YILDIRIM
(Y1612.230005)

Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yaşar SEVÜK

Eylül, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı Y1612.230005 numaralı öğrencisi Galip Emre YILDIRIM'ın "TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1982 ANAYASASI BAĞLAMINDA ÖZELLİKLE KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN AVRUPA BİRLİĞİ EKSENLİ ANAYASAL GELİŞMELER" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13.06.2019 tarih ve 2019/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 08.10.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yaşar SEVÜK	İstanbul Aydın Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi Derya KESKİNCİ	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi Tayfun ERCAN	Gaziantep Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunmuş olduğum “Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası Bağlamında Özellikle Koalisyon Hükümetleri Döneminde Gerçekleştirilen Avrupa Birliği Eksenli Anayasal Gelişmeler” isimli çalışmamın, tezin proje safhası itibariyle neticelenmesine kadar geçen tüm süreçlerde hem geleneklere hem de bilimsel ahlaka aykırı olacak bir yardıma başvurulmadan yazıldığını ve faydalandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden meydana geldiğini, bu eserlere atıfta bulunularak faydalanılmış olduğunu açıkça ifade eder ve onurumla beyan ederim. (.../.../2019)

Galip Emre YILDIRIM

ÖNSÖZ

Türkiye’de anayasa değişikliği taleplerinin son bulmaması, siyasetteki koalisyon, ittifak dönemleri, Türkiye’nin uzun soluklu Avrupa Birliği (AB) serüveni ve AB’ne yönelik olarak yapılan anayasa değişiklikleri bizi “Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası Bağlamında Özellikle Koalisyon Hükümetleri Döneminde Gerçekleştirilen Avrupa Birliği Eksenli Anayasal Gelişmeler” başlıklı böyle bir çalışmaya yönlendirmiştir. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası AB eksenindeki anayasa değişikliklerinin bir miktar siyasi arka planına değinilecek, Türkiye’de anayasa değişikliklerine ilişkin ilgili hükümetler döneminde yürürlük kazanan anayasa tadil kanunlarına, yapılan reformlara, AB yolundaki ilerleyişe değinilecek, tezin bütünü belirli bir sistematik içinde çalışılacaktır. Birinci bölümde AB’nin oluşumuna, birliğe yaklaşım biçimlerine; ikinci bölümde kısaca Türkiye-AB ilişkileri tarihine; üçüncü bölümde koalisyon hükümetleri dönemindeki anayasa değişikliklerine, o dönem çıkarılan üç adet AB uyum paketine değinilecek ve dördüncü bölümde AB yolundaki Türkiye’nin koalisyon sonrası yapmış olduğu yenilikler ilişki tarihinin bütünü içerisinde sunulacaktır. Yapmış olduğumuz bu bilimsel çalışmayla yapılmakta olan diğer bilimsel çalışmalara katkı sunmak amaçlanmaktadır. Yüksek Lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım başta İAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Eyyup Günay İSBİR’e; çalışmalarım sırasında ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yaşar SEVÜK’e; Arş. Gör. Sinem Servet ÖZDEMİR’e ve tüm hocalarıma içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Eylül, 2019

Galip Emre YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR	vii
1. GİRİŞ	10
2. AVRUPA BİRLİĞİ OLUŞUMU	13
2.1 Avrupa Birliği'ne Yön Veren Yaklaşımlar.....	13
2.2 Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci	14
2.3 Avrupa Birliğinin Çalışma Şekli	15
3. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ TARİHİ	18
3.1. AET'ye İlk Başvuru Süreci ve Ankara Ortaklık Antlaşması.....	18
3.2 Türkiye-AB İlişkileri (1980-1990).....	19
3.3 1990-2000 Yılları Arası Türkiye-AB İlişkileri	20
3.4 2000 Yılı ve Sonrası Türkiye-AB İlişkileri	21
4. KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE AVRUPA BİRLİĞİ BAĞLAMINDA 1982 ANAYASASI ÜZERİNDE YAPILAN ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ	25
4.1. Tansu Çiller'in Başbakanlığında Gerçekleştirilen AB Eksenli Anayasal Gelişmeler	25
4.1.1. 3913 Sayılı değişiklik	25
4.1.2. 4121 Sayılı değişiklik	27
4.2. Bülent Ecevit'in Başbakanlık'ında Gerçekleştirilen AB Eksenli Anayasal Gelişmeler	30
4.2.1. 4388 Sayılı değişiklik	30
4.2.2. 4446 Sayılı değişiklik	31
4.2.3. 4709 Sayılı değişiklik	32
4.2.4. 4720 Sayılı değişiklik	35
4.3. Avrupa Birliği Uyum Paketleri	35
4.3.1. AB yolunda çıkarılan ilk uyum yasa paketi	36
4.3.2. AB yolunda çıkarılan ikinci uyum yasa paketi	38
4.3.3. AB yolunda çıkarılan üçüncü uyum yasa paketi	42
5. KOALİSYON HÜKÜMETLERİ SONRASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN	

ANAYASAL GELİŞMELER VE TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE GÜNCEL DURUM	50
5.1. Koalisyon Hükümetleri Sonrasında AB Yolunda Gerçekleştirilen Bazı Anayasa Değişiklikleri	50
5.2. Dördüncü Uyum Yasa Paketi.....	51
5.3. Beşinci Uyum Yasa Paketi.....	55
5.4. Altıncı Uyum Yasa Paketi	56
5.5. Yedinci Uyum Yasa Paketi.....	59
5.6. Sekizinci Uyum Yasa Paketi.....	62
5.7. Türkiye-AB İlişkilerinde Güncel Durum.....	64
6. SONUÇ.....	66
KAYNAKLAR.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	75

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AT	: Avrupa Topluluğu
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğruyol Partisi
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1982 ANAYASASI BAĞLAMINDA ÖZELLİKLE KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN AVRUPA BİRLİĞİ EKSENLİ ANAYASAL GELİŞMELER

ÖZET

Avrupa bütünleşmesinde ilk adım, Federal Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un kömür ve çelikte ortak pazar kurmalarıyla atıldı. Altı üye devlet, 25 Mart 1957'de Roma Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurdu. 1992 Maastricht Antlaşması ile Topluluk kurumları güçlendirildi ve daha geniş yetkilere sahip oldu, böylece Avrupa Birliği (AB) doğdu. Türkiye AET ile yakın iş birliği içinde olmak isteyen ülkelerden biridir. Bu iş birliği, Ankara Anlaşması olarak bilinen bir "ortaklık anlaşması" çerçevesinde 12 Eylül 1963 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusunda bulundu. Türkiye ve AB arasındaki "Gümrük Birliği" 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girdi. Avrupa Konseyi, Komisyon'un ikinci Türkiye Raporu'ndaki tavsiyelere uyarak 1999 Aralık ayında Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye AB üyeliği için aday ülke statüsünü verdi. Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri 3 Ekim 2005'te başladı. Türkiye 1982 Anayasası döneminde AB yolunda önemli kazanımlar elde edebilmek için çok sayıda anayasa değişikliği ve hukuk reformu gerçekleştirmiştir. Bu alanda yapılan ilk ve önemli anayasal değişiklikler koalisyon hükümetleri döneminde (19-21. parlamentolar) gerçekleştirilmiştir. Prof. Dr. Tansu Çiller döneminde (DYP-SHP) radyo, televizyon ve habercilik hakkındaki 3913 sayılı değişiklik ve sendikal faaliyetler vb. hakkında 4121 sayılı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bülent Ecevit (DSP-ANAP-MHP) döneminde 4446, 4388, 4709 ve 4720 sayılı değişiklikler yapılmıştır. Bundan sonra Türkiye, 1999 yılında gerçekleşen Avrupa Zirvesi'nde resmi olarak aday ülke olmuştur. Daha sonra yine Bülent Ecevit'in başbakanlığı döneminde I. II. ve III. AB uyum paketleri çıkartılmıştır. Bu paketlerde, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu gibi pek çok alanda Avrupa Birliği'ne yönelik iyileştirmelere gidilmiştir. Koalisyon Hükümetlerinin ardından AK Parti hükümetleri döneminde de bu çabalar devam ettirilmiş ve AB yolunda dört adet uyum yasa paketi daha çıkartılmıştır. Fakat Türkiye-AB üyelik sürecinde istenen sonuca henüz ulaşamamıştır. Bu çalışmada, AB oluşum süreci, AB Türkiye ilişkileri ve 1982 Anayasası'nda özellikle koalisyon hükümetleri döneminde yapılan anayasal değişiklikler incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: *Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, koalisyon hükümetleri, 1982 Türk Anayasası değişiklikleri*

CONSTITUTIONAL AMENDMENTS BASED ON EUROPEAN UNION BY ESPECIALLY COALITION GOVERNMENTS IN 1982 TURKISH CONSTITUTION

ABSTRACT

The common market for coal and steel established between Federal German Republic, France, Italy, Belgium, Netherland and Luxembourg was to be the first step towards European integration. On 25 March 1957, six member states established the European Economic Community (EEC) by signing the Treaty of Rome. The Maastricht Treaty in 1992 served to further strengthen Community institutions and endow them with additional powers, giving birth to the European Union (EU). Turkey was one of the countries to seek close cooperation with the European Economic Community (EEC). This cooperation was realised in the framework of an "association agreement", known as the Ankara Agreement, which was signed on 12 September 1963. Turkey submits application for full membership on 14 April 1987. The Customs Union between Turkey and the EU takes effect on 1 January 1996. At the Helsinki Summit in December of 1999, the European Council gives Turkey the status of candidate country for EU membership, following the Commission's recommendation in its second Regular Report on Turkey. Accession Negotiations open on 3 October 2005. It was made several constitutional amendments in 1982 Turkish Constitution since Turkey has entered into the process of candidateship to the EU. During the 1982 constitution, Turkey has made a large number of constitutional amendments and law reform in order to obtain significant gains towards EU. The first and most important constitutional amendments in this area were made during the coalition governments (parliaments 19-21). In the period of Professor Dr. Tansu Ciller (DYP-SHP), amendment numbered 3913 on radio, television and journalism and numbered 4121 amendments on trade union activities etc. have been made. In the period of Bülent Ecevit (DSP-ANAP-MHP), 4446, 4388, 4709 and 4720 amendments were made. After that, Turkey has been a candidate country as an official at the European Summit in 1999. Later on, during the reign of Bülent Ecevit, I. II. and III. EU compliance packages have been issued. In these packages, improvements have been made towards the European Union in many areas such as the Code of Criminal Procedure, the Code of Civil Procedure, the Turkish Penal Code and the Anti-Terror Law. Following the Coalition Governments, these efforts were continued during the AK Party governments and four more harmonization law packages were enacted on the road to the EU. But Turkey-EU accession process has not yet reached the desired results. In this study, EU formation process, EU and Turkey's history and constitutional amendments by especially coalition governments in 1982 Turkish Constitution are investigated

Key Words: *European Union and Turkey's history, coalition governments, constitutional amendments in 1982 Turkish Constitution.*

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) 1982 Anayasası Türkiye’de her zaman tartışmaların odağı olmuştur. 6 Kasım 1983 genel seçimleriyle başlayıp günümüze değin seçimle iş başı yapan olağan siyasi iktidarlar döneminde çok sayıda anayasa değişiklikleri yapılmıştır. Fakat yine de Türkiye’de anayasa değişim talepleri son bulmamıştır.

Anayasa değişikliği taleplerinin alt yapısını belki bir açıdan doldurabilecek olan örneğin; halkın devletten huzur, güvenlik, ekonomik istikrar beklentisi ve yine devletin zaman zaman yaşamış olduğu bazı tehditlere karşı iktidarını pekiştirip birçok alanda istikrar amacı gütmesini gösterebiliriz. Bu doğrultuda T.C. Avrupa Birliği (AB) gibi bir takım uluslararası kuruluşlarla hükümet düzeyinde yer yer temasa geçmiştir.

T.C. ilk kez 1959’da Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’na üyelik başvurusunda bulunmuştur (Hiç Gencer, 2011). 1963 yılında topluluk Türkiye’nin ortaklık başvurusunu kabul etmiştir. Taraflar arasında ortaklığın hukuki boyutunu oluşturan Ankara Antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan Ankara Antlaşması’nı takiben ilişkiler hızlanmış, birliğe tam üyelik Türkiye’nin en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla o günden bugüne kadar yapılan anayasa değişikliklerinin bir bölümünün AB’ye yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bu araştırmada yukarıda verilmiş olan bilgiler doğrultusunda Türkiye-AB ilişkilerine ilk olarak bütünsel bir gözle bakılmaktadır. Çalışma yaklaşımını oluşturan bu şekil; uzun bir süredir devam eden Türkiye’nin AB yolculuğunda, koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleşmiş olan anayasal gelişmelerin ve devamında yine

bu dönemde çıkarılmış olan uyum yasa paketlerinin mahiyetini daha da belirgin kılmaktadır.

Türkiye'nin bu uzun soluklu AB yolculuğunda koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleştirilen değişiklikler ve uyum yasa paketleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu önemli yerin iyi tespit edilebilmesi için tezde 1982 Anayasası bağlamında 'koalisyon' hükümetleri döneminde gerçekleştirilen anayasal gelişmeler odak ve merkez nokta olarak ele alınmaktadır.

Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerinde rol oynayan, Türkiye'nin birliğe dahil olma hedefine dair zaman zaman Türkiye'ye ödevler sunan AB teşkilatları ve bu teşkilatların çalışma şekilleri kısaca tanıtılmıştır. Türkiye'nin tam üye olabilmek için yıllardır uğraşa geldiği AB'nin, ne tür bir topluluk anlayışına sahip olduğu, bunu anlamlandırmaya yönelik olarak var olan çeşitli nitelermelere yer verilmektedir.

Türkiye ile dahil olmak istediği AB arasındaki ilişkiler, gerçekleşen bir takım vakalar, tarihi seyir içerisinde ve kronolojik sıraya dikkat edilerek incelenmektedir. Bu bölümde 1959 yılından 2019 yılına kadar topluluk ile T.C. arasındaki ilişkiler hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bilgilerin araştırma konusuna bütünsel yaklaşma noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin AB uyum sürecine yönelik olarak özellikle koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleştirmiş olduğu anayasal gelişmelerin, yine bu dönemde çıkarılan uyum yasa paketlerinin mercek altına alındığı ve çalışmanın merkezine yerleştirildiği bu çalışmada; koalisyon dönemlerinde gerçekleşen ilgili anayasa değişiklikleri dönemin başbakanlarının belirtildiği başlıklar altında, tarihleriyle birlikte, madde madde hangi konularda gerçekleştirildikleri incelenmektedir. İncelenen bu değişikliklerin akabinde AB yolunda edinilen kazanımlar belirtilmektedir.

Koalisyon hükümetleri dönemlerinde gerçekleştirilen anayasa madde değişikliklerinin incelenmesinin ardından yine bu dönemde çıkarılan ve Türkiye'nin

AB'ye uyum sürecinde önemli bir yer tutan üç adet uyum yasa paketi de ilgili başlıklar altında tek tek incelenmektedir.

Türkiye-AB ilişkilerini günümüze taşımak ve tarihsel süreçte koalisyon hükümetleri dönemindeki gelişmelerin etkisini, sonuç bölümünde belirgin kılmak babında; koalisyon hükümetlerinin ardından yeni gelen hükümetler döneminde, AB eksenli yapılan anayasa değişikliklerinden örnekler sunulmakta, koalisyon hükümetlerinin ardından çıkarılan yasa paketlerine yer verilmekte, yapılan değişikliklerle Türkiye'nin AB konusundaki çabası sunulmakta ve 2019 itibariyle de ilişkilerde gelinen son nokta belirtilmektedir.

Yapılan bu araştırmada koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleştirilen AB eksenli değişikliklerin; Türkiye-AB ilişkilerinin tarihi seyri içerisinde ne derece önemli bir yerinin olduğu belirtilmekte, bu önemi meydana getiren değişikliklerin, çıkarılan paketlerin ve devamında elde edilen kazanımların, Türkiye-AB ilişkilerinde atfettiği tarihi önem vurgulanmaktadır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ OLUŞUMU

2.1 Avrupa Birliği'ne Yön Veren Yaklaşımlar

AET terimi kullanıldığında siyasi bağlamda ne anlaşılması gerektiğine ilişkin olarak değişik temel yaklaşımlar mevcuttur. Avrupa'nın bütünleşmesini hızlandıran bu yaklaşımlar farklı başlıklar halinde ele alınabilir.

Federalist yaklaşıma göre bu fikri ileri sürenler Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin tarzına benzer bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Aynı zamanda ulus-devlet modeline de bir alternatif oluşturacak ve Avrupa'daki savaşlar da ancak bu şekilde son bulabilecektir. Öngörülen Avrupa Birleşik Devletleri dengeli katılımın olduğu, sosyal çoğulculuğun ve demokratik temsilin hakim olduğu bir yapı şeklinde oluşturulacaktır (Tatoğlu, 2006).

Konfederal yaklaşıma göre, oluşturulacak olan Avrupa modelinde ilgili devletlerin kendi ulusal değerleri önem arzetmektedir. Bu görüşe göre güçlü tek bir merkez oluşturmaktan ziyade, diğer ulusal devletlerle iş birliğine gidilmeli, ulusal devletlerin kendi aralarında oluşturdukları karar alma organları da ekonomi, güvenlik gibi bazı açılardan bir takım sınırlamalara tabi tutulmalıdır (Sunay, 2006).

Kurumsalcı yaklaşıma göre, farklı türlerdeki siyasi topluluklar kendi varlıklarını ve özerkliklerini koruyarak bütünleşmeyi sağlayabileceklerdir. Avrupa Kıtası'nın da zaten tarihsel olarak çoğulcu bir yapıya sahip olması bu yaklaşım türünü beslemiştir (Tatoğlu, 2006).

Bağımlılık yaklaşımına göre, devletler ulusal tercihlerini gerçekleştirme serbestisi konusunda kısıtlı bir özerkliğe sahiptir. Bu modele göre ekonomik verilerinin küresel döngünün sonuçları ile birlikte yorumlanması ve siyasi entegrasyon sürecine dahil edilmesi önem arz etmektedir (Tatoğlu, 2006).

Fonksiyonel yaklaşıma göre, düzen ve istikrar sağlanarak bütünleşmek için siyasi anlaşmalar ve kurumsal yapı vb. yerine, kullanılabilir örgütlü uygulamalarla bütünleşmenin ve bu doğrultudaki diğer gereksinimlerin karşılanması

amaçlanmaktadır. Buna uygun bir örnek olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) gösterilebilir (Tatoğlu, 2006).

Neo fonksiyonalist yaklaşıma göre; ulus devletler kendi istekleriyle egemenliklerinden taviz vererek, diğer komşu ülkelerle bütünlük kurarlar. Egemenlik alanında verilmiş olan bu taviz, komşu ülkelerin kendi aralarındaki sorunlarının çözülmesi ve bu doğrultuda kendilerince geliştirilen yöntemler için yararlı görülmektedir (Toprak, 2007).

Farklılıklar yaklaşımı, son olarak güncel Avrupa'nın gündeminde yer alan yaklaşımdır. Burada ortak politikalar devletlerin tercihlerine bırakıldığı A la carte Avrupa modelinden; AB üyesi ülkelerin ekonomi durumuna göre sınıflandırıldıkları ve bununda diğer birtakım anlaşmazlıkların giderileceğini öngören İki Vitesli Avrupa'dan; söz konusu toplumun temel bazı hedeflerine, politik yönelmelerine zarar vermeden bunların korunmasını öngören Derecelendirilmiş Entegrasyon'dan; teknoloji, enerji vb. alanlarda toplumun gerekli siyasi sorumluluklarının artmasını öngören Değişebilir Geometri anlayışından; işbirliğinin merkezinde yer almayı öngören Ortak Merkezli Daireler anlayışından söz edilebilir (Tatoğlu, 2006).

2.2 Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci

Yukarıda belirtilen birliğe yaklaşım biçimlerinin hedef aldığı siyasi bir oluşum olan AB oluşturma çabaları AKÇT'nin kurulmasıyla resmi bir nitelik kazanmıştır. Altı ülke ile başlayan bu oluşum, bugün yirmi yedi ülkeyi kapsamaktadır. Ekonomik ve siyasi bir bütünleşmeyi amaçlamaktadır. Avrupa'da birleşmeye yönelik olarak atılan adımlar İngiltere ile Fransa arasında 18.yy. da gerçekleşen Ticaret Antlaşması'yla başlamıştır. Avrupa'daki ilk ekonomik bütünleşmenin 1932'de imzalanan Quchy antlaşmasıyla Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında oluşturulduğu söylenebilir. Bu birleşmeye Benelux adı verilmiştir. Bu birleşme amacına, Gümrük Birliğinin varlık kazanması ile 1944 yılında ulaşmıştır. 1948 yılında Lahey'de ABD tarafından Avrupa devletlerine Marshall planı kapsamında yardım yapılması için Avrupa Birleşik Devletleri kongresi yapılmış ve Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) oluşturulmuştur. Ve devamında 1950 yılında Avrupa Ödemeler Birliği hayata geçirilmiştir. Daha sonra bu örgüte ABD, Japonya ve Kanada katılmış ve örgütün adı Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) olarak belirlenmiştir. 1951 yılında Hollanda Lüksemburg, İtalya ve Belçika'nın milli ticaret sınırını kaldırarak ortak bir

birlik oluşturmak amacıyla Avrupa Kömür ve Çelik Birliği kurulmuştur. Başka bir amaç olarak da demir - çelik sektöründeki istihdamı artırmak vb. ekonomik gelişmeler sağlamaktır. Orta Doğu'da gerçekleşmiş olan Mısır ve İsrail devletlerinin savaşı sonucunda meydana gelen petrol ihtiyacını düzenlemek için Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) oluşturulmuştur. Daha sonra ekonomik birleşme için 1957 yılında AET hayata geçirilmiştir. AET'yi meydana getiren Roma Antlaşması gereği 1959'da ilk gümrük indirimleri yapılmış, daha sonra 1968 tarihinde Gümrük Birliği kurulmuştur. 1993 yılında yürürlük kazanan ve resmiyette AB antlaşması olan Maastricht Antlaşmasıyla ekonomik, siyasi, sosyal açıdan birliğin gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda EURATOM, Avrupa Topluluğu (AT)'na dönüştürülmüştür (Kıraç ve İlhan, 2010).

Bu gelişmeler doğrultusunda 1992 Maastricht Antlaşması ile topluluğa ait kurumlar yetkilerle güçlendirilerek AB oluşturuldu. Birliğe 1 Ocak 1995 tarihinde Finlandiya, İsveç ve Avusturya katıldı. Daha sonra Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Bulgaristan, Polonya, Slovakya, Romanya, Estonya, Letonya, Litvanya, Malta Slovenya ve Kıbrıs gibi ülkeler AB'ye üyelik başvurusunda bulundu. AB başvuruları kabul etti ve aday ülkelerle katılım müzakerelerini başlattı. Adaylardan on tanesi müzakereleri tamamladı ve 1 Mayıs 2004'te AB'ne dahil edildi. Daha sonra 1 Ocak 2007 tarihinde Romanya ve Bulgaristan da AB'ye katıldı. Bu şekilde birliğe dahil olan ülkelerin sayısı 27'ye ulaştı. Daha sonra AB ve Hırvatistan 9 Aralık 2011'de katılım antlaşmasını imzaladılar. (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019).

2.3 Avrupa Birliğinin Çalışma Şekli

Maastricht, Tek Senet, Amsterdam, Lizbon ve Nice Antlaşmaları AB'nin yasal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu sözleşmeler doğrultusunda AB üye ülkeleri demokratik ve sulh yollu bir birlikteliği gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda birlikteliğe üye ülkeler kendi içlerinde bir kısım egemenliklerini de devrettikleri ortak kurumlar inşa etmişlerdir Bu kurumlar AB politikaları, birliğin iç yönetimi, finansal idaresi vb. konularda yetkilendirilmişlerdir.

Avrupa Birliği Konseyi; 1950'lerde kurulan ve üye devletleri temsil eden bu konsey AB'nin karar alma merkezidir. Üye devletlerden birer bakan konseyin toplantılarına katılır. Konseyin başkanlığı AB üyesi ülkeler arasında altı ayda bir

değiştirilmektedir. Bu altı aylık dönem başkanı AB'nin Konsey'deki faaliyetleri için Konsey'in toplantılarına başkanlık eder (Bilici, 2005).

Avrupa Birliği Parlamentosu; AB vatandaşlarını temsil eder. Her beş senede bir yapılan seçimlerle parlamento oluşturulur. Her AB vatandaşının oy kullanma hakkı vardır. Parlametoda federalist yapıyı savunanlardan farklı yaklaşımlara kadar tüm görüşleri temsil etmektedir. Bu parlamento başta komisyon olmak üzere AB'nin diğer kurumlarını gözetim altında tutar (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019).

Avrupa Komisyonu; AB için yasa tasarıları hazırlar ve diğer birimlere öneride bulunur. AB'ne dair politikaları uygular. AB'nin bütçesini yönetir. Uluslararası düzlemde AB'ni temsil etme görevini yürütür. Eş zamanlı olarak da AB'nin yürütme koludur (Gönen, 2013).

Avrupa Birliği Sayıştay'ı; Temel görevi olarak AB'ne ait bütçenin nasıl uygulandığını kontrol etmektir. Sayıştay'ın çalışmalarında tutum, AB'nin daha şeffaf işlemesine katkı sunmaktadır (Çaşın ve Özgöker, 2008).

Avrupa Adalet Divanı; Avrupa'nın yasal mevzuatını ve hukuki işleyişini gözetir. 1989 yılında Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi kurulmuştur. Adalet Divanı ve Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi başkanlarının görev süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Mahkeme ön hukuki karar başvurusu, eylemsizlik davaları, fesih davaları, tazminat davaları vb. davalara bakar (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007).

İşçilerle işverenleri temsil eden, Komisyon ve Parlamento'ya tavsiyelerde bulunan Ekonomik ve Sosyal Komite; Avrupa Birliği'ne üye veya üye olmayan devletlerdeki bir takım sivil toplum kuruluşlarıyla irtibat halinde, Avrupa'da demokratik kaynaşmanın sağlanması, entegrasyonun sağlıklı, sağlam bir temele oturması ve hem Avrupa'da hem de Dünya'da demokrasinin gelişmesi için gerekli olabilecek istişare ortamını sağlamaya çalışmaktadır (Günüğur, 2007).

AB Bölgesel Komitesi için ise Brüksel'de bulunduğu, yerel hükümetleri temsil ettiği ve 1994'te kurulduğu belirtilebilir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019).

Avrupa Merkez Bankası; birliğe dair para politikalarını yürütmektedir. Avrupa Merkez Bankası'nın Frankfurt'ta merkezi bulunmaktadır. Üye ülkelerde, faiz oranlarını belirlemek vb. görevleri bulunmaktadır. Üye ülkeler tarafından hiçbir şekilde müdahale edilemeyen Avrupa Merkez Bankası tam bağımsız olarak çalışan bir organdır (Bilici, 2005).

AB mevzuatına göre bazı özel görevler üstlenmiş olan Topluluk Ajansları; aslında AB'ye ait kurumlar değildir. Bu ajanslar, AB ile ilgili çeşitli alanlarda işbirliği sağlama konusunda yardımcı olmaktadır (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019).

Halen Sırbistan, Karadağ, İzlanda, Makedonya ve Türkiye'nin aday ülke statüsünde bulunduğu AB toplam 28 üye ülkeden meydana gelmektedir. AB'yi oluşturan bu ülkeler; Romanya, İtalya, Avusturya, Litvanya, Fransa, Belçika, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Cumhuriyeti, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Letonya, Lüksemburg, Malta, Finlandiya, Hollanda, Polonya, Slovenya, Portekiz, Slovakya, İspanya, İsveç, Hırvatistan ve Birleşik Krallıktır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

3.TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ TARİHİ

3.1. AET'ye İlk Başvuru Süreci ve Ankara Ortaklık Antlaşması

31 Temmuz 1959 yılında dönemin başbakanı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından AET üyelik başvurusu yapılmış olmasına rağmen, toplulukla Türkiye ilişkileri 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile sekteye uğradı. Daha sonra 12 Eylül 1963'te AET, Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etmiş, bu tarihte Türkiye-AET ortaklığının hukuki temelini oluşturan Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile artık T.C. AET'nin ortak bir üyesi olmuştur. 1 Aralık 1964'te yürürlük kazanan ve asıl hedefi tam üyelik olan bu antlaşma üç aşamadan oluşmaktadır: (1) Hazırlık, (2) Geçiş, (3) Gümrük Birliği'nin kurulması (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

Yürürlüğe girmiş olan Ankara Ortaklık Antlaşması'nın 6. maddesi uyarınca Ortaklık Konseyi oluşturulmuş ve bunun devamında Ortaklık Komitesi kurulmuştur. Ve 1964 yılında ise 2/69 sayılı karar ile de Gümrük İşbirliği Komitesi kurulmuştur (Tezcan, 2013: 43-75). 1 Ocak 1973'e kadar devam edecek olan hazırlık sürecinde, ekonomiler arasındaki karşılıklı farkı indirmek için Türkiye lehine bazı tavizler verilmiştir. Daha sonra 1 Ocak 1973'te Gümrük Birliği'ne ilişkin kuralların yer aldığı Katma Protokol imzalanmış ve bu şekilde geçiş dönemi başlamıştır (Özdemir ve Çiftlikçi, 2015).

Geçiş dönemini başlatan ve bu başlayan geçiş döneminin usul ve şartlarını düzenleyen Katma Protokol, 1963'te imzalanan Ankara Antlaşması'nın eki olarak oluşturulmuştur. Ankara Antlaşması'nın 4. maddesine dayanarak hazırlanan bu Katma Protokole bir uygulama anlaşmasıdır da denebilir. Çünkü Ankara Antlaşmasıyla oluşturulan genel tablo bu protokol ile olgunlaştırılmış, uygulama safhasına geçilmiştir. Bu protokol 5 Temmuz 1971 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, 22 Temmuz 1971 tarihinde de Türkiye Cumhuriyeti Senatosu'nda onaylanmıştır (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007).

Bu protokole imza atan taraflar hedef olarak; gümrük birliğinin tesisini, tarımda yeni bir ticaret rejimini, ilgili ülkelerin kendi aralarında vizesiz rahat dolaşımını ve tarafların politikalarının zamanla birbirine yaklaştırılmasını görmüştür. Fakat geçiş döneminde gerçekleşen bir takım siyasal olaylar örneğin Kıbrıs çıkarmasının ardından Türkiye'ye Amerika tarafından uygulanan ambargo, devamında oluşan ekonomik sorunlarla birlikte dış borçlanma zorunlulukları T.C.-AET ilişkilerine zarar vermiştir. Türkiye böylesi bir ekonomik darboğaz içerisinde iken Topluluk'tan yardım istemiş, fakat bu istek Topluluk tarafından geri çevrilmiştir. Daha sonra yakın zaman içinde Türkiye'de 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi gerçekleşmiştir. Bir diğer olay olarak ta 1981 yılında Yunanistan'ın Topluluğa tam üye olarak katılması gösterilebilir. Tüm bu gelişmelerin nihayetinde T.C.'nin, Toplulukla olan ilişkileri zorlaşmış, ilişkiler askıya alınmış ve mali işbirliği sona erdirilmiştir (Özdemir ve Çiftlikçi, 2015).

3.2 Türkiye-AB İlişkileri (1980-1990)

Tarihler 12 Eylül 1980'i gösterdiğinde Türkiye'de Askeri darbe gerçekleşti. Ordunun yönetimi ele geçirmesi üzerine oluşturulan yeni yönetim Toplulukla olan anlaşmalar da dahil olmak üzere tüm uluslararası anlaşmalara sadık kalınacağı beyanında bulundu. Topluluk, Türkiye'den gelen bu açıklamayı olumlu bulmuştur. Fakat topluluk özellikle 1981 yılından itibaren yapıldığını ileri sürdüğü ihtilali pekiştirme çabalarını, anti-demokratik uygulamaları vb. gerekçe göstererek 22 Ocak 1982 tarihinde Türkiye ile olan ilişkileri süresiz olarak dondurmaya karar vermiştir. 1983 yılında yapılan genel seçimler üzere iktidara gelen yeni sivil yönetim (Anavatan Partisi) donan ilişkilerin yeniden canlandırılması için yoğun bir gayret göstermiştir (Berksoy ve Işık, 2006).

Türkiye-AB ilişkileri 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen Askeri darbeden sonra fiili olarak dondurulmuştu. Daha sonra 16 Eylül 1986 tarihinde toplanan Türkiye-AET Ortaklık Konseyi ile ilişkiler yeniden canlanmaya başladı. Akabinde Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde Roma Antlaşması'nın 237., EURATOM Antlaşması'nın 205. ve AKÇT Antlaşması'nın 98. maddelerine dayanarak her bir madde için ayrı ayrı AET'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

18 Aralık 1989 yılında Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Görüş Raporu'nda, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin hemen başlamasının çok zor

olduğu, Türkiye'nin ehil olmasına karşın, topluluğun Türkiye'ye sunacağı bir takım ekonomik şartları Türkiye'nin yerine getirmesinin mümkün görünmediğini belirtmiştir. Bu raporu olumsuz gören Türkiye en azından gümrük birliğine dönük hedeflerin gerçekleşmesi için temalarına devam etmiştir. Akabinde 6 Mart 1995'te Avrupa Konseyinde gümrük birliği kararı alınmış olup, Türkiye 1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği'ne dahil olmuştur (Özdemir ve Çiftlikçi, 2015).

3.3 1990-2000 Yılları Arası Türkiye-AB İlişkileri

AET'nin 1989 yılındaki Türkiye'ye karşı olumsuz yaklaşımı Türkiye'nin başka uluslararası seçenekleri de devrede tutmasını sağladı. Fakat bu tutum AET'yi hemen yumuşatmadı. Hali hazırda Türkiye'nin de içi iç siyasi tartışmalarla meşgul durumdaydı. Örnek olarak gittikçe artan ekonomik sorunları, 1989 yılında Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı olması ile siyasi arenada yaşanan gelişmeleri ve PKK'nın gerçekleştirdiği terör faaliyetleri verilebilir. Bir de bunlara karşı Avrupa'dan Türkiye'ye karşı yükselen insan hakları yönündeki eleştiriler sorunları daha da artırdı. Her şeye rağmen dönemin Anavatan Partisi (ANAP) hükümeti, bürokrasi, ekonomi çevreleri en azından Ortaklık Konseyi görüşmelerinde mümkün olabilecek olan ilerlemelerin yapılmasını istedi. İleride kurulacak olan Doğruyol Partisi-Sosyal Demokrat Halkçı Parti (DYP-SHP) koalisyonuysa, tam üyelik hedefi terk edilmeden Gümrük Birliği yönünde daha hızlı adımlar atılması görüşüne daha yakındı (Denk, 2016).

Avrupa Komisyonu 6 Haziran 1990'da Türkiye ile olan ilişkileri yeniden başlatmak ve süreci daha da hızlandırmak için Avrupa Konseyinin onayına paket de diyebileceğimiz bazı öneriler götürdü. İlerleyen bu süreç içinde 1994 yılında Ankara Antlaşmasını da referans alarak Gümrük Birliğinin sağlanması için gerekli ilkeleri tespit etti. Bu çalışmalar 13 Aralık 1995'te Avrupa Parlamentosu'nca onandı. Bu şekilde Türkiye'nin AB ile olan uyum sürecine ilişkin geçiş dönemi tamamlandı. Ve Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği kurulmuş oldu (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

Türkiye ile AB arasında gümrük birliği oluşturulmasını düzenleyen ortaklık konseyi kararında ticaret, serbest mal dolaşımı, vergilendirme, gümrük tarifesi, tarım ürünleri, mülkiyet, tarafların kullanmakta oldukları mevzuatların uyumu, taraflar

arasında ortaklık komitesi kurulması, üyelik için gerekli müzakerelerin nasıl yapılacağı gibi çeşitli konularda bir dizi hüküm düzenlenmiştir (Bozkurt, 2011).

Gümrük Birliği ile birlikte olumlu yönde ilerleyen ilişkiler 12-13 Aralık 1997'deki Avrupa Zirvesinde Türkiye aday ülkeler arasında anılmış olmasına karşın üyelik için henüz yeterli seviyede olmadığı belirtilmesiyle sekteye uğradı. Bunu üzerine Türkiye AB ile olan siyasi ilişkilerin dondurulmasına karar verdi. Bu olumsuz hava 1999 yılındaki Helsinki Zirvesiyle değişti. Bu zirvede Türkiye'ye aday ülke statüsü verildi. Türkiye'nin adaylığına dair bazı şeyler ilk kez bu denli somutlaşmış oldu (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

3.4 2000 Yılı ve Sonrası Türkiye-AB İlişkileri

1999 yılı genel seçimleriyle kurulan koalisyon hükümeti Demokratik Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Anavatan Partisi (ANAP) tarafından oluşturulmuştur. Bu hükümete 2002 yılında yapılan genel seçimlere kadar Bülent Ecevit başbakanlık etmiştir. Bu hükümet bir yandan 2001 yılı iktisadi krizi ile boğuşurken bir yandan da Uluslararası Para Fonu (IMF) ile anlaşmaya çalışmış, diğer taraftan da birçok siyasi reform gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar içerisinde iken 1999 yılında Türkiye'ye Helsinki Zirvesinde toplulukça adaylık statüsü verilmiştir. Bu şekilde Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler büyük bir ivme kazanmıştır (Hiç Gencer, 2011). Fakat yine de bu zirveye ilişkin olarak belirtmek gerekir ki topluluk tarafından Türkiye'ye karşı haksızlık yapılmış, aday ülkelerden sadece Türkiye'ye tam üyelik müzakereleri için gün verilmemiştir (Karluk, 2005).

Tam üyeliğin gerçekleşebilmesi için Türkiye'nin önüne diğer aday devletler için de geçerli olan Kopenhag Kriterleri getirilmiştir. Buna göre her aday devlet demokrasi, hukukun üstünlüğü ilkelerine sadık olmalı ve azınlıklara saygı duymalıdır. Bunların korunmasına güvence veren kurumlarında istikrarını sağlamalı; devlet, pazar ekonomisi ile birlikte devlet topluluk içindeki ekonomik güç unsurları ile yarışabilme yeteneğine sahip olmalı, birliğin hedeflerine sadık olmalı, aday devlet birliğin kendisine sunmuş olduğu şartları yerine getirme konusunda ehil seviyede bulunmalıdır (Güler, 2007).

Bülent Ecevit başbakanlığındaki koalisyon hükümetinin yaptığı çalışmaların bir sonucu olarak birlik tarafından 2000 ve 2001 yıllarında çıkarılan iki tüzükle Türkiye'ye ekonomik anlamda karşılıksız maddi destek sunulmuştur. Yapılan bu

yardımın asli hedefi Türkiye tarafından Gümrük Birliği'ne ilişkin olarak gerçekleştirilmesi gereken bir takım önlemlerin alınmasını kolaylaştırmak, Türkiye'nin bu doğrultuda yapacağı çalışmaları desteklemektir (Koçak, 2009).

2002 genel seçimleri ile tek başına iktidar olabilmek için yeterli çoğunluğu sağlayan AK Parti önce Abdullah Gül başbakanlığında daha sonra da 2003 yılından itibaren Recep Tayyip Erdoğan başbakanlığında IMF'in önerdiği ekonomik reformlara devam etmiş bir yandan da Avrupa Birliği'nce yöneltilen politik reform etkinliklerini sürdürmüştür (Erdoğan, 2002).

AB'ye dönük yapılan çalışmalar neticesinde nihayet 2004 yılındaki Brüksel Zirvesinde tam üyelik için görüşme tarihi alınabilmiştir. Tarih olarak 3 Ekim 2005 günü belirlenmiştir. Fakat daha sonra Türkiye'de birliğe girme konusunda gerçekleştirilen reformlarda bazı yavaşlamalar görülmüştür. Buna sebep olarak AB'nin ikircikli tutumu, birlikçe Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin topluluğa dahil edilip Türkiye'nin hassasiyetlerinin göz ardı edilerek Türkiye'nin liman ve havaalanlarını GKRY'ye açmasının istenmesi gösterilebilir (Hiç Gencer, 2011).

2008, 2009 ve 2010 yıllarında AB tarafından Türkiye'ye yönelik olarak bir dizi ilerleme raporu yayınlanmıştır. Bu raporlarda hükümetin kentlerdeki konseylerinin güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinin modernleştirilmesi, siyasi partilere dönük olarak bir takım iyileştirmelerin yapılması, ifade ve düşünce özgürlüğü açısından daha fazla reformun gerçekleştirilmesi gerektiği, GKRY için ticari konularda Türkiye'nin farklı bir tutum sergilemesi gerektiği belirtilmiştir (Dilbaz Alacahan ve Akarsu, 2017).

Devam eden süreçte reformların hızlanması için destek vermeyi hedefleyen Pozitif Gündem 2011, 2012 yıllarında başlamıştır. Pozitif Gündemde birçok alan için Türkiye ile topluluk arasında ortaklık amaçlanmıştır. Özellikle terörle mücadele hususunda verilecek olan destek ve birliğin çeşitli organlarında Türklerin istihdamına yönelik atılacak adımlar önem arz etmektedir. Devam eden olumlu hava neticesinde birlik Türkiye'ye yönelik yapılan ekonomik yardımların devam etmesi yönünde karar vermiş, Türkiye'ye geliştirmesi gereken konularda tavsiyelerde bulunmuş ve 2015 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türk ekonomisinin gelişme trendinde olduğu belirtilmiştir (Dilbaz Alacahan, ve Akarsu, 2017).

2016 yılına gelindiğinde Türkiye ile AB arasında bir dizi toplantı yapıldı. Avrupa komisyonu yayınladığı raporda göçlere ilişkin olarak Türkiye'den AB'ye

yönelik olarak gerçekleşen göçlerde özellikle bu plansız, düzensiz olan göçlerde bir azalma olduğunu belirtti. Burada birlik mültecilerden kaynaklı sorunların çözümü için Türkiye'nin üzerine düşen sorumlulukları değerlendirdi. Ve devamında Türkiye'ce yeni eylem planları oluşturuldu. Türkiye tarafından oluşturulan bu yeni ulusal eylem planları AB tarafından olumlu yönde bir ilerleme olarak değerlendirildi.

7 Mart 2016'da Brüksel'de ikinci AB-Türkiye zirvesi gerçekleştirildi. Zirvede Türkiye birliğe yeni önerilerde bulundu. Özellikle Ege Denizinde yaşanan acı ölümlerin çözümü için gerekli hükümleri ilettiler. Düzensiz göçler sebebiyle Ege Denizi'nde gerçekleşen göçlerin birçok ölüme sebebiyet vermesi Türkiye'den böyle bir hamleyi getirdi. Burada Türkiye'den giden düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye iadesi, mültecilere yönelik olarak bire bir formülü gibi hususlar burada belirtildi. 18 Mart'ta ise zirvenin üçüncüsü gerçekleştirildi. Burada yine mülteci meselesi ele alınırken bütçeye ilişkin konular da masaya yatırılmıştır. Gerçekleşen bu çalışmalar neticesinde Türkiye-AB ilişkileri önemli bir ivme kazanmıştır. Yine bu dönemde Türkiye ile AB arasında vize serbestliğine dönük önemli mesafeler kat edilmiştir. İlişkiler açısından 2016 yılı hareketli geçmiş ve bütçe, gümrük, vize serbestisi, iç ve dış güvenlik gibi birçok konuda bir dizi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yine bu dönemde AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Temsilcisi 15 Temmuz'da ülkemizde yaşanan darbe girişimini mesaj yoluyla kınamıştır.

2017 yılına gelindiğinde Türkiye-AB ilişkilerinin önemine binaen akademisyenlerden, iş adamlarından oluşan bir dizi Sivil Toplum Diyalogu toplantıları gerçekleştirildi. T.C. Cumhurbaşkanı AB yetkilileriyle görüşmelerde bulundu. Terörle mücadeleyle ilişkin olarak Türkiye ile AB arasında istişareler gerçekleştirildi.

26 Mart 2018 de T.C. Cumhurbaşkanı'nın da katılımıyla AB ile zirve düzenlendi. Bu cumhurbaşkanlığı düzeyinde gerçekleşen ilk zirvedir. Bu şekilde ilişkilerin ve Türkiye'nin adaylığının önemi tekrar vurgulanmıştır. Ancak 26 Haziran'da Türkiye'nin AB'den uzaklaşmakta olduğu ve ilişkilerin adeta donma noktasına geldiği AB yetkililerince belirtilmiştir.

20 Şubat 2019'da Türkiye ile AB arasındaki üyelik müzakerelerinin askıya alınmasına dair önerge içeren karar tasarısı komisyonca kabul edildi. Daha sonra Türkiye ile AB arasında bir dizi görüşmeler yapıldı. Ve Türkiye'de yargı reformuna ilişkin olarak üst Türk yetkililerinin katılmış olduğu oturumlarda fasıllar

değerlendirilmiş, ilişkiler sıcak tutulmaya çalışılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

4. KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE AVRUPA BİRLİĞİ BAĞLAMINDA 1982 ANAYASASI ÜZERİNDE YAPILAN ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

1980 yılında Türkiye’de gerçekleşen askeri darbenin ardından oluşan yönetim 1982 yılında yeni bir anayasa hazırlamıştır. Hazırlanan bu yeni anayasanın kabulü için referandum yapılmış ve yapılan oylama sonucu yeni anayasa halk tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra 1983 yılında iktidara sivil yönetim gelmiş, Turgut Özal’ın genel başkanlığındaki ve başbakanlığındaki Anavatan Partisi 1989 yılına kadar Turgut Özal’la, Özal’ın Cumhurbaşkanı olmasının ardından 1991 yılına kadar sırasıyla Yıldırım Akbulut ve Mesut Yılmaz’la tek başına iktidarda kalmıştır (Erdoğan, 2012).

1991 genel seçimleri ile birlikte Türkiye’de 2002 genel seçimlerine kadar sürecek olan koalisyon hükümetleri dönemi başlamıştır.

4.1. Tansu Çiller’in Başbakanlığında Gerçekleştirilen AB Eksenli Anayasal Gelişmeler

Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 1993 yılında vefat edince 16 Mayıs 1993’te Cumhurbaşkanlığı görevine o dönemki DYP-SHP koalisyonunun başbakanı Süleyman Demirel seçildi. Boşalan başbakanlık makamı için DYP içerisinde bir genel başkan seçilinceye kadar başbakanlık görevini SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü yürütmüştür. Daha sonra 13 Haziran 1993’te 49. T.C. Hükümetinde ekonomiden sorumlu devlet bakanlığı yapan Tansu Çiller 13 Haziran 1993’te DYP genel başkanı olarak seçilmiştir. Akabinde kurulan 50. T.C. DYP-SHP koalisyon hükümetinde başbakan olarak görev almıştır (Günel, 2009). Daha önce de belirtildiği gibi Tansu Çiller, Süleyman Demirel’in başbakanlığını yaptığı 49. T.C. DYP-SHP koalisyon hükümetinde devlet bakanlığı yapmış ve devlet idaresi konusunda tecrübe sahibi olmuştur.

4.1.1. 3913 Sayılı değişiklik

Tansu Çiller dönemindeki AB eksenli anayasa değişikliği ilk olarak 8 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik ‘‘2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133 üncü Maddesinin Değiştirilmesi İle İlgili Kanun’’ ile yapılmış ve 10 Temmuz 1993’te Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Sevük, 2015).

Tansu Çiller dönemindeki AB eksenli gerçekleştirilen ilk anayasa değişikliği madde 133/1’de radyo istasyonu ve televizyon istasyonu kuruluşlarını meydana getirmek ilgili kanuni şartları taşıması halinde serbestleştirilmiş, özgürleştirilmiştir.

Tansu Çiller dönemindeki AB eksenli gerçekleştirilen ilk anayasa değişikliği madde 133/1’in devamı olan madde 133/2’de de devlet tarafından kurulan, kamu tüzel kişiliği bulunan radyo veya televizyonun özerk olduğu ve tarafsız olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bunlarla birlikte kamu tüzel kişilerden herhangi bir yardım gören haber ajanslarında özerk olduğu ve yine tarafsız olması gerektiği T.C. Anayasa madde 133/2’de düzenlenmiştir.

Gerçekleştirilen 3913 sayılı bu değişikliğin resmi gazetede yayımlanmasından yirmi gün sonra Gümrük Birliği’ne yönelik çok önemli bir yol katedilmiş, Avrupa Komisyonu, 1963 Ankara Antlaşması’nı referans göstererek Gümrük Birliği’nin kurulmasına ilişkin ilkeler saptamıştır. Ve devamında 1995’te Avrupa Parlamentosu tarafından Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne girişinde gerçekleştireceği son dönemece dair 1/95 sayılı T.C.-AB Ortaklık Konseyi Kararı tasdik edilmiştir (Sevük, 2015).

Sezer Akarcalı’ya göre bu değişikliğin gerçekleşmesinde toplumsal mutabatin varlığı etkili olmuştur. Türkiye’de o dönem var olan tekel yayıncılığa rağmen yurt dışında tesisi bulunup oradan Türkiye’ye yayın yapan Number 1 Radyosu, Magic Box gibi tv kuruluşları bulunmaktaydı ve yapmış oldukları yayınlar ciddi rağbet görmekteydi. Erdal İnönü gibi kimi siyasetçiler hukuki bir alt yapı yapılması gerektiğini bu yayınların ancak ilgili bir anayasal düzenleme ile legal bir boyuta kavuşacağını dile getirdiler. Süleyman Demirel’de özgürlük ortamının gelişmesini, konuşan bir Türkiye idealini dile getirmekteydi. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal’da bu yayınların kapatılması halinde uluslararası arenada suçlu duruma düşüleceğini belirtmiştir (Sevük, 2015).

Sevük'e göre yapılan 3913 sayılı anayasa madde 133 değişikliği ile elektronik yayıncılıkta var olan devlet tekeli sona ermiştir. Ve bununla birlikte Radyo Televizyon Kurumu'nun özerkliği yapılan bu değişiklik ile tekrar temin edilmiştir.

Sevük'e göre yapılan bu değişiklik; toplumsal talebin, mutabakatın ve ortaya çıkan hukuksuzluğu giderme ihtiyacının varlığı sebebiyle iç konjonktürle bağlantısı bulunmaktadır. Yine bununla birlikte 3913 sayılı değişikliğin Türkiye-AB ilişkilerinin hızlandığı, birlikte hareket etme fiiliyetinin ivme kazandığı dönemde gerçekleşmesi sebebiyle dış konjonktürle de bağlantısı bulunmaktadır.

4.1.2. 4121 Sayılı değişiklik

Tansu Çiller dönemindeki AB eksenli olarak yapılan diğer bir anayasal değişiklik 23 Temmuz 1995 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu değişiklik 4121 sayılı '*7.11.1982 Tarihli ve 2709 Sayılı T.C. Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun*'la gerçekleştirilmiştir (RG: 26/7/1995-22355). Yapılan bu değişiklik sonucu 1982 Anayasası'nın başlangıç metninde değişikliğe gidilmiştir. Bununla birlikte 52. madde yürürlükten kaldırılmış ve 33, 53, 67, 68, 69, 75, 84, 93, 127, 135, 149, 171. maddelerde değişikliğe gidilmiştir (Sevük, 2015).

Madde 33/4 ile birlikte madde 33/5 madde metninden çıkarılmıştır. Önce 33. maddeye madde 33/6 takviye edilmiştir. 33/7'nin içerisinde derneklerin kapatılmasına, yapmakta olduğu işlerin yine mahkeme kararıyla engellenmesine ve buna ilişkin olarak mahkeme kararına dair öngörülen süre bu fıkra ile düzenlenmiştir. Madde 33/7'de madde 33/1'e atıf yapılmış ve ilgili bazı kamu kurumlarında çalışanlara ilişkin olarak madde 33/1'de yapılan düzenlemenin bu kişiler için yapılacak olan olası kanuni müdahaleye mani olmadığı belirtilmiştir. Madde 33/8'de de 33. maddenin vakıflara yönelik olarak da geçerlilik taşıdığı hükme bağlanmıştır.

2709 no.lu T.C. Anayasası'nda yer alan madde 52'nin meriyetine, yapılan bu değişikle son verilmiştir.

Aynı kanun madde 53'te de bir takım değişikliklere gidilmiştir. Burada bazı kamu görevlilerine ilişkin olarak; bu kişilerin, aralarında sendika kurmalarına, yargısal bir takım işlemlere dair Bakanlar Kurulu'yla irtibat kurmaları gerektiğine ve benzeri bir takım durumlar işlenmiş ve hükme bağlanmıştır.

Daha sonra Madde 67/2’de değişikliğe gidilmiş, burada yapılacak olan olası referandumlara ve seçimlerin yapılmasına yönelik olarak bazı şartlar belirlenmiş, Madde 67/2’de de seçmen yaşına yönelik asgari rakam düzenlenmiştir. Madde 67/5’te bazı devlet kurumlarında çalışanlara ve hürriyeti bağlayıcı ceza ile infaz olanlara yönelik olarak bu kişilerin seçimlerde nasıl oy kullanabileceğine dair hüküm tesis edilmiş, bu konuyla ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulu’nun, ilgili mahkemenin görev ve yetkisine ilişkin hüküm tesis edilmiştir. Madde 67/6’da değişikliğe gidilmiş, yeni olarak seçim kanunlarının nasıl düzenleneceği, düzenlemelerin hangi ilkeler çerçevesinde gerçekleşeceği belirtilmiştir.

Aynı kanun madde 68’de değişikliğe gidilmiş, bu maddenin içerisinde; siyasi parti kurma hakkına, parti kurmaya ilişkin olarak asgari yaşa, kurulacak olan partinin yapacağı faaliyetlerde gözetileceği kanunla belirlenmiş sınırlamaya, kurulmuş olan herhangi bir siyasi partiye kimlerin üye olamayacağına, yükseköğretim kurumlarında çalışanlara ve buradaki öğrencilerin kurulmuş olan herhangi bir partiye kanunca üye olabilme şartlarına ve siyasi partiye devletçe yapılacak olan mali desteğe ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Madde 69’da da düzenlemeye gidilmiştir. Burada; siyasi partilerin gerçekleştireceği faaliyetlerin hukuki altyapısına, partilerin ticaret tarzı faaliyet alanlarına ilişkin yasağa, partilerin mali bilançolarının taşınması gereken misyona ve bu mali durumların yetkili mercilerce kontrol edilmesine, siyasi partilerin kapatılmasına dair karar merciiine ve savcılarının, hakimlerin bu süreçteki etkinliğine, kurulmuş olan herhangi bir partinin kapatılma hallerine, kapatılan bir partideki çalışanlara yönelik olarak kanunca öngörülen sürece yapılacak olan bir takım sınırlamalara dair hükümler tesis edilmiştir.

2709 sayılı T.C. Anayasası madde 75’te de yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve maddenin içeriğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurulmasına değinilmiş ve mebus sayısının 550 olacağına dair hüküm tesis edilmiştir.

Aynı kanun madde 84’te de yeni bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. Burada, mebusların yapacakları olası istifanın esasına ve usulüne ilişkin şartlar ve bu konuda yetkili olan merciler belirtilmiş, mebuslukla bağdaşmayan durumlara, mebusun meclis çalışmalarına herhangi bir engel olmadığı halde kanunun öngördüğü süre zarfında katılmamasına ve partisi kapatılan mebusun durumuna ilişkin haller hükme bağlanmıştır.

Madde 85/2’de yapılan değişiklik ile milletvekillerinin sahip olduğu dokunulmazlığın kaldırılmasına karşı, kaldırma kararının iptali için kanunun öngördüğü hak ve bu hakka ilişkin olarak kanunun öngördüğü süre düzenlenmiştir.

Madde 93’te yapılan değişiklik ile meclisin toplanma tarihinin Ekim ayında olacağı hükme bağlanmıştır.

Madde 123/3’te de değişikliğe gidilmiş, yerel seçimlerin ne zaman yapılacağına ve büyükşehirler için kanunca farklı bir yol belirlenebileceğine dair düzenlemeler getirilmiştir.

Aynı kanunda yer alan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin olarak hazırlanan madde 135’in bazı fıkralarında değişiklikler yapılmış, burada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hedefleri doğrultusundaki faaliyet alanlarına, bu kuruluşların yönetimine karşı siyasi partilere yönelik kanunca öngörülen yasağa yine bu kuruluşların gerekli yönlerden denetimine, bu kuruluşların çalışmalarının durdurulmasına, bunda yetkili olan merciye ve süreye ilişkin bazı ilgili hükümler tesis edilmiştir.

Madde 149’da parti kapatma davalarında mahkemece dinlenecek olan savcı gibi, partinin genel başkanı gibi kişilerin mahkemece dinlenilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır (RG: 26/7/1995-22355).

Yapılan bu değişikliklere yönelik olarak hukukçu ve yazarların çeşitli görüşleri mevcuttur. Ömer Faruk Gençkaya ve Ergun Özbudun 4121 sayılı değişikliği olumlu bulmuş, partiler arasında kurulacak olan bağ, güç ve işbirliği açısından bu değişikliğe olumlu yaklaşmışlardır (Özbudun ve Gençkaya, 2010).

Yapılan bu değişiklik konusunda benzer bir görüş de Cem Eroğul tarafından ifade edilmiştir. Eroğul’a göre yapılan bu değişiklikte başlangıca ek olarak 14 anayasa maddesinde değişikliğe gidildiği, bu değişikliklerin genel itibariyle demokratik yönde olduğu ve Gümrük Birliği’ne girme açısından bu değişikliklerin Gümrük Birliği’ne girme ihtiyacına yönelik olarak gerçekleştiği belirtilmiştir (Eroğul, 2002).

Sevük’e göre bu değişikliklerle 12 Eylül 1980 Askeri darbesine yönelik anayasanın başlangıç metninde yer alan olumlu olabilecek ve darbeyi meşru gösterebilecek ifadelerde değişikliğe gidilmiştir. Bununla birlikte özgürlükler alanında sivil toplum kuruluşlarının partilerle yapacağı işbirliği çalışmalarına, seçmen yaşına, parti kapatma, dernek, sendikal alanlara yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Tansu

Çiller döneminde AB eksenli olarak gerçekleştirilen 3913 ve 4121 sayılı değişiklerin akabinde 1994 yılında Avrupa Komisyonu Türkiye ile topluluk arasındaki ilişkilerin canlandırılması ve Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesini sağlayacak bir takım prensipler saptamıştır (Sevük, 2015).

4.2. Bülent Ecevit'in Başbakanlık'ında Gerçekleştirilen AB Eksenli Anayasal Gelişmeler

1980 yılından önce 1961 Anayasası üzerine kurulan hükümetler döneminde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) - Milli Selamet Partisi (MSP) koalisyon hükümetinde ve CHP azınlık hükümetinde olmak üzere iki kez başbakanlık görevine gelmiş olan Bülent Ecevit 1982 Anayasası ile kurulan hükümetlerle birlikte toplamda beş kez başbakanlık görevine gelmiştir. Son olarak 1999 yılında DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin kurulmasıyla başbakanlık görevini icra etmiştir. Bu görev 2002 genel seçimlerine kadar devam etmiştir (Günel, 2010).

Bülent Ecevit'in başbakanlığını yürüttüğü DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti döneminde AB'ye yönelik olarak 4388, 4446, 4709, 4720 sayılı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte yürürlüğe konan üç adet AB uyum paketi bu yönde yapılan değişiklikler ve gerçekleştirilen gelişmeler olarak belirtilebilir (Sevük, 2015).

Ecevit'in başbakanlığı döneminde atılmış olan bu adımlarla, yapılan değişikliklerle ve çıkarılan uyum yasa paketleriyle Türkiye, AB'ye yönelik olarak bu yolda son derece önemli bir mesafe katetmiş, büyük kazanımlar elde etmiştir. Ve yine bununla birlikte, bundan sonraki hükümetlerin bu yöndeki yapacakları değişiklikler ve reformlar için yol açılmış, bu doğrultuda Türkiye önemli bir ivme kazanmıştır.

4.2.1. 4388 Sayılı değişiklik

Bülent Ecevit dönemindeki AB eksenli değişiklere ilk olarak 18 Haziran 1999 tarihinde mükerrer 23729 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan değişiklik gösterilebilir (Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı, 2011).

Bu değişiklik ''Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 143. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun'' başlığı ile gerçekleştirilmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşuna ve oluşumuna dair hükümler içeren Madde 143/1'de savaş, sıkıyönetim gibi durumlarla ilgili diğer kanun hükümlerine gidilmesini öngören

bu durumları saklı tutan ibare eklenmiştir. Değiştirilen ikinci fıkrada, oluşturulacak Devlet Güvenlik Mahkemelerindeki bulanacak başkan, üye sayıları, Cumhuriyet Savcısı sayısı ve Başsavcı belirtilmiştir. Üçüncü maddeye bakıldığında bu maddenin diğer dördüncü madde ile bir araya getirildiği görülmektedir. Burada Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görev alacak olan başkanın atanmasına üye, yedek üye, Cumhuriyet savcıları içinden nasıl atanacağına ve ne kadarlık bir süre için bu atanmanın gerçekleşeceğine dair düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak da son fıkrada yer alan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin askeri bir mahkemeye evrilmesine yönelik hüküm, bahsetmiş olduğumuz 4388 sayılı anayasa değişikliği ile yürürlükten kaldırılmıştır (Sevük, 2015).

4388 sayılı yapılan değişikliğe ilişkin olarak hukukçu ve yazarların çeşitli yaklaşımları mevcuttur.

Sevük'e göre yapılan bu değişikliklerle Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin sivilleşmesinin önü açılmıştır (Sevük, 2015).

İlkiz'e göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin adil yargılanma gibi hukuk ilkeleri açısından Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin vermiş olduğu kararları olumsuz bulması bu değişikliğin gerçekleşmesine etki etmiştir (İlkiz, 2001).

Eroğul'a göre ise bölücü terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın yargılanmasına ilişkin olarak bu değişiklik gerçekleştirilmiştir. Yargılama sırasında gelebilecek olan Avrupa Konseyi'nin eleştirilerinin de önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin sivilleşmesi için de bu adımın atıldığı ifade edilmiştir (Eroğul, 2002).

4.2.2. 4446 Sayılı değişiklik

Bülent Ecevit dönemindeki AB eksenli değişikliklere ikinci olarak 14 Ağustos 1999 tarihinde 23729 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan değişikliklere gidilmiş, bu değişiklik doğrultusunda 47, 125 ve 155. maddelerde yeni düzenlemeler yapılmıştır (Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı, 2011).

4446 sayılı yapılan bu değişikliklerden 47. maddede yenilik olarak kenar başlığı değiştirilmiştir. Yeni kenar başlığı '*E. Devletleştirme ve Özelleştirme*' olarak düzenlenmiştir. İlk iki fıkrada oynama yapılmamıştır. 47. maddenin ilk iki fıkrasından sonra özelleştirmelere dair usul ve kanuna, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin, Kamu

Tüzel Kişileri'nin yapacakları işlemlerin özel hukuk açısından bağlayıcılığına, bu işlemlerin sözleşmeyle yapılabilmesine dair yeni hükümler getirilmiştir. 4446 sayılı yapılan bu değişiklikte madde 125/1'in sonuna yeni hükümler eklenmiş, bu hükümlerde kamu hizmetlerine yönelik doğabilecek olan uyuşmazlıkların milli ya da milletlerarası tahkim yoluna gidilebileceğine dair yeni ibareler eklenmiştir. Son olarak ta 155. maddede değişiklik yapılmış, 155/2'de Danıştay'ın göreceği davalar, inceleyeceği dosyalar, çözmesi gereken uyuşmazlıklar genel olarak Danıştay'ın görev alanı yapılan bu değişiklikle belirtilmiştir (TBMM Sitesi, 2019).

4446 sayılı gerçekleştirilen bu değişikliğin akabinde 11/12 Aralık Helsinki Avrupa Zirvesi'nde Türkiye adaylık statüsü kazanmıştır. 4 Temmuz 2000 tarihinde de "Avrupa Birliği Genel Sekreterliği" oluşturulmuştur..

4.2.3. 4709 Sayılı değişiklik

Bülent Ecevit dönemindeki AB eksenli diğer bir değişiklik 17 Ekim 2001 tarihinde 24556 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*" başlıklı düzenleme ile yapılmıştır (RG: 17/10/2001-Mükerrer 24556).

Bu 4709 sayılı değişiklikte T.C. Anayasası'nın başlangıç metninde, 13., 14.,19., 20., 21., 22., 23., 26., 28., 31., 33., 34., 36., 38., 40., 41., 46., 49., 52., 55., 65., 66., 67., 69., 74., 87., 89., 94., 100., 118., 149. maddelerinde ve geçici 15. maddesinde düzenlemeye gidilmiştir (Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı, 2011).

Yapılmış olan 4709 nolu bu değişiklikle anayasanın başlangıç metnindeki "*Hiçbir düşünce ve mülahazanın*" ifadesi "*Hiçbir faaliyetin*" olarak değiştirilmiştir.

13. maddede temel hak ve hürriyetler anayasal güvence altına alınmış, bu hürriyetlerin ancak kanunla kısıtlanabileceği belirtilmiş ve kanunla birtakım şartlara bağlanmıştır.

14. maddede anayasa ile düzenlenmiş ve korunmakta olan temel hak ve hürriyetlerin yorumlanmasına, yıkıcı ve bölücü faaliyetlere kaynak olabilecek şekilde yorumlanmamasına yönelik hüküm getirilmiştir.

Madde 19/5-1. cümle, 19/6 ve 19/son da tutukluluk haline ilişkin olarak, tutuklunun mahkemeye çıkarılacağı azamiye süreye ve zarar durumunda tutuklu lehine gerekli tazminata dair yeni hükümler getirilmiştir.

4709 sayılı değişiklikle madde 20/1-3. cümle yürürlükten kaldırılmıştır. Madde 20/2’de kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak gibi alanlarda koruyucu hükümler düzenlenmiştir.

22. maddede haberleşme özgürlüğü işlenmiştir. 23. maddedeki değişiklik yalnızca tek bir ibare üzerinden olmuş ‘‘ülkenin ekonomik durumu’’ ibaresi kaldırılmıştır. 26. maddede de yeni ibareler eklenmiştir. Madde 23/3’te madde metninden çıkarılmıştır. Madde 23/son’un içerisine ifade hürriyetinin usul ve yöntemlerine ilişkin yeni hüküm eklenmiştir.

Madde 28/2 kaldırılmış, madde 31/2’de değişikliğe gidilmiş haberleşme özgürlüğüne ilişkin bazı kıstaslar getirilmiş, genel sağlık, genel güvenlik gibi önemli durumların dışında haberleşmeye yönelik engel konulamayacağına dair hüküm düzenlenmiştir.

33. maddede dernek kurma hürriyetine ilişkin olarak bu hürriyetin kullanılma kapsamına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Madde 34’te toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin sınırlandırılmasına, herkes tarafından düzenlenebileceğine dair hükümler getirilmiştir.

Madde 36/1’e ‘‘adil yargılanma’’ ibaresi getirilmiştir.

38. maddeye yeni fıkralar getirilmiş; ölüm cezası, kanuna aykırı delil, sözleşmeye aykırılıktan ötürü hürriyeti bağlamakla alakalı olarak hükümler düzenlenmiştir.

40. maddeye devletin kanun yollarını ve de buna ilişkin süreleri vatandaşa bildirmesi gerektiğine dair hükümler eklenmiştir.

41. maddeye eşler arası eşitliğe dair yeni bir ibare getirilmiştir.

46. maddede kamulaştırmaya, kamulaştırma bedeline ve buna ilişkin olarak belli durumlarda uygulanacak faize dair hükümler düzenlenmiştir. Madde 43/3 yürürlükten kaldırılmış, 46/2’de de çalışanların yaşam standartlarının yükseltilmesine ve işçilerin korunmasına yönelik hükümler düzenlenmiştir.

51. madde de işçi işveren ilişkisi ele alınmış, menfaatlerin korunmasına dair hüküm getirilmiş, sendika kurma, sendikaya üye olma hakkına ve sendikaların tüzüklerine dair hükümler getirilmiştir.

4709 sayılı değişikle ilgili kanunun 55. maddesine son bir fıkraya daha eklenmiş ve burada asgari ücretin belirlenme şekli düzenlenmiştir.

65. maddeye kenar başlığı olarak *“XII. Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları”* ibaresi eklenmiş ve burada devletin anayasa tarafından yüklenilen görevleri mali gücü nispetinde yerine getireceğine dair düzenleme yapılmıştır.

Madde 66/2-2. cümle kaldırılmıştır. 67. maddeye *“taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç”* ibaresi eklenmiştir.

69. maddede parti kapatmaya daha doğrusu söz konusu herhangi bir partinin işlemiş olduğu isnat edilen suçun ancak partinin ilgili fiillerin odağı haline gelmesiyle gerçekleşeceği belirtilmiştir. Bu fıkranın devamında ilgili partiye kapatma, mali yönden kısmı ya da tümünden yardımın kesileceğine dair karar verilebileceği hükümlerle düzenlenmiştir.

Madde 74/1’e Türkiye’de oturan, ikamet eden yabancılara yönelik yeni bir ibare getirilmiştir.

Madde 87’de genel ve özel af ilanına ilişkin bir düzenlemeye gidilmiştir.

89. maddede Cumhurbaşkanına sunulan değişikliklerin Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmaması durumunda TBMM’de sunulmuş olan bütün değişiklikler değil kısmen uygun görülmeyenlerin tekrar inceleneceğine dair hüküm getirilmiştir.

Madde 94’te Meclis Başkanlığı seçimine ilişkin 10 gün süre 5 gün olarak değiştirilmiştir.

Madde 100’de Yüce Divan’a gidişle ve Yüce Divan’ın karar alışındaki oy çokluğuna ilişkin olarak hüküm düzenlenmiştir.

Madde 118’de Milli Güvenlik Kurulu’nun oluşumu, hangi kurumların toplanmasıyla oluşturulduğu ve aldığı kararları Bakanlar Kurulu’na sunması gerektiğine dair hükümler getirilmiştir.

Siyasi parti kapatma konusunda düzenlenen 149. maddede *“ve siyasi parti davalarında kapatılmaya”* şeklinde yeni bir ibare getirilmiş, *“üçte iki”* ifadesi *“beşte üç”* şeklinde değişikliğe uğramıştır (RG: 17/10/2001-Mükerrer 24556).

İçerisinde 12 Eylül 1980 askeri darbesinin izlerini taşıyan, daha çok darbenin akabinde yapılacak olan seçimlere yönelik olarak hazırlanan ve dolayısıyla darbeyi meşrulaştıran Geçici madde 15/son yürürlükten kaldırılmıştır.

Böylelikle 12 Eylül davalarına ilişkin anayasa yargısı yolu açılmıştır. Yapılan bu değişikliklerle hak ve hürriyetlerin genişletilmesi amaçlanmıştır. Yaşanan 4709 sayılı değişiklikler döneminde Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye resmi olarak aday ülke konumuna getirilmiştir (Sevük, 2015).

Yapılan bu 4709 sayılı değişikliğinin ve genel olarak Bülent Ecevit dönemlerinde yapılan değişikliklerin muhtemel bir sonucu olarak; Türkiye ile uzunca bir süredir tam üyesi olmak amacıyla çeşitli ilişkiler kurulmaya çalışılan AB topluluğu arasındaki ilişkilerin, o döneme kadar ki olan tarihsel süreçte, pozitif yönlü olarak en yüksek seviyeye ulaştığı izlenmektedir.

4.2.4. 4720 Sayılı değişiklik

Bülent Ecevit dönemindeki AB eksenli olarak gerçekleştirilen diğer bir anayasal değişiklikte 4720 sayılı değişikliklerdir. Bu değişiklik 21 Kasım 2001 tarihinde gerçekleştirilmiş ve 1 Aralık 2001 tarihinde 24600 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı, 2011).

4720 sayılı değişikliklerle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 86/1-1. cümlesi değiştirilmiş, Türkiye Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yollukla ilgili işlemlerinin yanı sıra emeklilikleriyle ilgili işlemlerin de kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır (Sevük, 2015).

Bülent Ecevit döneminde AB'ye yönelik gerçekleştirilen bu değişiklikler sürecinde 24 Mart 2001 tarihinde katılım ortaklığı belgesi yürürlüğe konmuş ve ardından AB'ye yönelik uyum için gerçekleştirilecek olan ulusal programın koordinasyonuna dair karar yürürlüğe girmiştir. Tam üyelik yolundaki Türkiye'nin Kopenhag Zirvesi'nde önüne koyulan şartları yerine getirmesi açısından bu gelişmeler öngörülmüştür. Gerçekleştirilen bu değişikliklerle aynı zamanda ve akabinde üç adet AB uyum paketi hazırlanmıştır (Sevük, 2015).

4.3. Avrupa Birliği Uyum Paketleri

Bülent Ecevit döneminde gerçekleştirilmiş olan AB eksenli anayasa değişiklikleri ile Türkiye AB'ye girme yolunda önemli bir yol katetmiş ve Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsü elde etmiştir. Kasım 2002 genel seçimleri öncesinde Şubat, Mart ve Ağustos aylarında sırasıyla 4744 no.lu kanunla AB yolunda 1. uyum paketi, 4748 no.lu kanunla 2. uyum paketi, 4771 no.lu kanunla da 3.uyum paketi kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir (Sevük, 2015).

Kopenhag siyasi kriterlerinin gerçekleştirilebilmesi için yürürlüğe konan bu paketler aslında tam olarak AB mevzuatını karşılamamaktadır. Burada daha çok demokrasi, insan hakları tarzı konular yoğunluktadır. Tabii AB, konseyin ve Birleşmiş Milletlerin kararlarına, ifadelerine, düzenlenilmiş hükümlerine tüm aday devletleri yönlendirmektedir. Bu sebeple Türkiye'de kabul edilen AB uyum paketleri de genel olarak bu yöndedir (Tezcan, 2013: .303-349).

4.3.1. AB yolunda çıkarılan ilk uyum yasa paketi

Türkiye AB yolunda ilerlerken Kopenhag kriterlerine uyabilmek, tam üyelik sürecini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için bir dizi yasa paketi çıkartmıştır. Bunlardan ilki olarak 6 Şubat 2002'de 1. uyum paketi kabul edilmiştir. 4744 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında başlıklı kanunda, Türk Ceza Kanunu'da ve Terörle Mücadele Kanunu'nda yeni düzenlemelere gidilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.1.1. Ceza muhakemeleri usul kanunu 107. ve 128. maddelerde değişiklik

Bu değişikliklerle 1929 yılında yürürlüğe giren 1412 no.lu kanunun ilk olarak 107. maddesi düzenlenmiştir.

Burada tutukluluk halleri, tutuklunun hakları, örneğin tutuklunun yakınlarına haber verme hakkına dair iyileştirmelere gidilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat, 1412 No.lu CMUK).

Devamında aynı kanunun madde 128/2-2. cümlesi madde metninden çıkarılmıştır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

Madde 128/3 değiştirilmiş ve bu yeni düzenlemede yakalama hallerine ve buna ilişkin süreye dair, yakalanan kişinin Cumhuriyet Savcısının da izniyle yakına

haber verilme hakkına dair düzenlemeye gidilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat, 1412 No.lu CMUK).

4.3.1.2. Türk ceza kanunu 159. ve 312. maddelerinde yapılan değişiklik

Bu değişiklikte 1926 yılında yürürlüğe giren 765 no.lu kanunun madde 159/1 de ağır hapis süresine dair olan hükümde hafiflemeye gidilmiştir. Madde 159/3'te de hapis cezası ile birlikte öngörülen para cezası madde metninden çıkarılmıştır.

Aynı kanunun 312. maddesinde de değişikliğe gidilmiş, burada kanunla düzenlenmiş herhangi bir suçu övmeye, toplumsal sınıfları birbirine karşı tahrik edici sonuçlara yol açmaya ve bu fiillerin işlenmesi durumunda gerekli cezaların nasıl ve ne oranda verileceğine dair hükümler getirilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.1.3. Terörle mücadele kanunu 7. ve 8. maddelerde değişiklik

Yapılan buradaki değişiklikte 1991 yılında yürürlüğe giren 3913 no.lu kanunda ilk olarak madde 7/2'de düzenlemeye gidilmiştir. Burada önceden terör örgütlerinin yapmış olduğu faaliyetlerin desteklenmesi hatta bu şiddet içerikli eylemlere diğer insanların da katılmasına yönelik faaliyetlerin, propagandaların cezalandırılmasına yönelik hükümler işlenmiştir. Bu suçun özel hali olarak basın yayın yoluyla işlenmesi durumunda faile karşı uygulanacak cezanın oranına, basın yayın kuruluşundaki sorumlu olan kişilere dair de ne tür bir uygulama yapılacağına dair hükümler getirilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat, 3713 No.lu Terörle Mücadele K.).

Yapılan değişiklik sonucu madde 7/2 de; suç unsuru içeren fiilin terör örgütü lehine sadece propaganda yapılmasını yeterli görmeyip bu propagandaların terör faaliyetlerine özendirerek derecede olması gerektiğine, ancak bu şekilde ceza ile karşılık bulacağına ilişkin hüküm düzenlenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

Aynı kanunun 8. maddesi'ndeki hükümde de değişikliğe gidilmiştir. Burada devleti bölmek üzere faaliyet gösteren ve bu faaliyetleri özendirerek davranışlarda bulunan faillere karşı ceza hükümleri düzenlenmiştir. Ne tür durumlarda ne kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezası verileceği; suçun özel hallerinde özellikle basın yayın yoluyla işlenmesi durumundaki cezanın artacağı hükme bağlanmıştır. Suçun işlenmesine aracılık eden basın yayın kuruluşlarına radyo ve televizyona ve

buralardaki sorumlulara uygulanacak yaptırımlara dair de hükümler getirilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.1.4. Devlet güvenlik mahkemelerine dair 16. madde de yapılan değişiklikler

Buradaki yapılan değişiklik 1983 yılında yürürlüğe giren 2845 no.lu kanun madde 16 da gerçekleşmiştir. İlk olarak madde 16/2-2.cümle madde metninden çıkarılmıştır. Madde 16/3 ve madde 16/4'te değişikliğe gidilmiştir. Burada olağanüstü hal uygulamasının devrede olduğu yerlerde yakalanan, tutuklanan kişiler hakkında ilgili kanunun ön gördüğü cezalarda artış yapılacağı belirtilmiştir. Tabii bu arttırmadaki karar Cumhuriyet Savcısının talebiyle hakime aittir. Yine burada hakimin ilgili suç isnat edilen kişiyi önce dinlemesinin gerektiği daha sonra eğer gerekiyorsa gözaltı süresinin uzatılabileceği kanunca hükme bağlanmıştır. İlgili suçun isnat edildiği kişi bu süre içerisinde istediği vakit avukatı ile görüşme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.2. AB yolunda çıkarılan ikinci uyum yasa paketi

Türkiye'nin AB yolundaki ilerleyişine dair çıkarılan I. Uyum Paketi'nin ardından 26 Mart 2002'de II. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 9 Nisan 2002'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 4748 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Basın Kanunu'nda, Dernekler Kanunu'nda, 'Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun' başlıklı kanunda, İl İdaresi Kanunu'nda, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nda, Siyasi Partiler Kanunu'nda ve 'Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu' başlıklı kanunda yeni düzenlemelere gidilmiştir (Güler, 2004).

4.3.2.1. Basın Kanunu'nda yapılan değişiklikler

Bu değişiklik ile 1950 yılında yürürlüğe giren 5860 no.lu kanunun ilk olarak Ek Madde 1/1'de değişiklik yapılmıştır. Burada ülkenin bütünlüğü ve Atatürk hakkında işlenen suçlara ve bunlara yönelik olarak uygulanacak olan soruşturma, koğuşurma işlemlerinin usul ve esaslarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ek madde 1/2'de de değişiklik yapılmıştır. Burada da suç unsuru içeren basın yayınına yönelik uygulamaya dair hüküm getirilmiştir. Ek madde 1/3 ise madde metninden çıkarılmıştır.

Ek madde 2/1 ve ek madde 2/2’de de değişiklik yapılmış, ek madde 1’de dzenlenen suçlara ilişkin olarak uygulanacak mneyideler hme bağlanmıştır. Son olarak ta madde 16/5 madde metninden çıkarılmıştır (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.2. Dernekler Kanunu’nda yapılan değişiklikler

Yapılan bu değişiklik ile 1983 yılında yürürlüğe giren 2908 no.lu kanunda ilk olarak madde 4’te değişikliğe gidilmiş, burada dernek kurmaya ilişkin olarak hak ehliyeti kurumu şartları ile birlikte dzenlenmiştir. Örneğin, Türk Silahlı Kuvvetleri gibi bir takım kurumlarda çalışanlara, Türk Ceza Kanunu’nda ön görülen bir takım suçları işleyenlere ve yasak olduğu daha önceden bildirilen dernekleri kurmaya yönelik bir takım kısıtlamalar dzenlenmiştir.

Madde 5 bend 6’da değişikliğe gidilmiş, Türkiye’de bulunan sosyal veya biyolojik te denilebilecek bir takım farklılıkları birbirlerine karşı ayrıcalıklı, imtiyazlı hale getirmenin uygunsuzluğuna dair dzenleme yapılmıştır.

Madde 6’nın kenar başlığı ‘*Bazı ad ve işaretler kullanma yasağı*’ şeklinde değiştirilmiş ve içerisinde de kurulacak veya kurulmuş olan derneklere, daha önceden işlemiş oldukları suç veya suçlar sebebiyle yaptırıma uğrayan bazı eski derneklerin amblem, rozet gibi birtakım işaretlerinin kullanılamayacağına ve artık Türk Devletine, toplumuna ait olmuş, onlarla var olmuş sayılabilecek bazı işaretlerin de derneklere kullanılamayacağına dair hükümler dzenlenmiştir.

Yapılan 2908 no.lu bu kanun değişikliği ile madde 7, madde 11 ve madde 12 yürürlükten kalkmıştır.

Madde 34/1-2-3’te değişikliğe gidilmiş, burada federasyon ve konfederasyonların oluşum ve dağılışlarına dair hükümler dzenlenmiştir.

Daha sonra 38. madde’de değişikliğe gidilmiştir. Burada Yüksek Öğretim Kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin dernek kurma haklarına, hangi durumlarda, hangi şartlarda öğrenci derneği de denebilecek dernekler kurabileceğine ilişkin bir takım esaslar belirlenmiştir.

Derneklere ilişkin 2908 no.lu bu kanunda son olarak 43. maddede değişikliğe gidilmiştir. Değiştirilen bu maddenin içerisinde derneklerin yurt dışına temsilci göndermelerine veya yurt dışındaki yabancı dernek üyelerini misafir olarak kabul

edebilmeleri için valiliğe bildirimde bulunmaları gerektiğine ve yapılacak olan bildirimde bulunması gereken içeriklere dair hükümler tesis edilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.3. Devlet güvenlik mahkemelerine ilişkin yapılan tek maddelik değişiklik

AB yolunda çıkarılan ikinci paket kapsamında gerçekleştirilmiştir olan bu değişiklikte; 1983 yılında yürürlüğe giren kanunda, madde 16/son yürürlükten kalkmıştır (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.4. Devlet memurlarına dair yapılan tek maddelik değişiklik

Yapılan tek maddelik bu değişiklikte 1965 yılında yürürlüğe giren 657 no.lu kanun madde 13'e Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin işkence ve benzeri insanlık dışı suçlarla ilgili vereceği cezaların suçu işleyen faile devletçe rücu edilebileceğine dair hüküm içeren yeni bir fıkra eklenmiş, madde 16/son da yürürlükten çıkarılmıştır (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.5. İl idaresine ilişkin yapılan tek maddelik değişiklik

Yapılan söz konusu tek maddelik değişiklikle 1949 yılında yürürlük kazana 5442 no.lu kanunda yeni bir fıkra düzenlenmiş, kaymakamlığa mülki idari amirliğine mensup kişilerin vekalet edebileceğine dair hüküm tesis edilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.6. Jandarma teşkilatına ilişkin tek maddelik değişiklik

Tek madde de yapılan bu değişiklikte 1983 yılında yürürlüğe giren 2803 no.lu kanunda yer alan madde 9/1-2 inci cümlesi madde metninden çıkarılmış, yürürlüğüne son verilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.7. Siyasi partilere ilişkin olarak düzenlenen kanunda yapılan değişiklikler

Gerçekleştirilmiş olan bu değişiklik 1983 yılında yürürlüğe giren 2820 no.lu kanunda yapılmıştır. Bu kanunun değişikliğine uğratılan 101. maddesinde yeni bir fıkra düzenlenmiştir. Bu fıkra Anayasa Mahkemesi'nce siyasi parti kapatmaya yönelik olarak gerekli görülen durumda parti kapatmak yerine devletin uygulayabileceği mali yaptırımlar hükümlerle tesis edilmiştir.

Aynı kanun Madde 102/1'de değişikliğe gidilmiş, burada Cumhuriyet Başsavcılığının siyasi partilerin gerçekleştirmiş olduğu organizasyon ve faaliyetleri takip edebileceğine, buna ilişkin olarak ta ilgili partilerin savcıya gerekli bilgileri ve eğer varsa buna dair belgeleri savcının istemesi doğrultusunda vermesi gerektiğine aksi takdirde kanunen uygulanabilecek olan yaptırımlara değinilmiştir.

Söz konusu kanunda yer alan Madde 102/2'de değişikliğe gidilmiş, burada yer alan "*Cumhuriyet Başsavcılığı*" ifadesi kaldırılmıştır. Kaldırılan bu ifade yerine "*Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı*" ifadesi getirilmiştir.

Maddede 102/3'te de değişikliğe gidilmiştir. Burada siyasi partinin, kendisinden savcı tarafından istenen ilgili bilgi yahut hususları kanunca düzenlenen 30 gün içerisinde sunmadığı takdirde savcı tarafından kapatma davası açılması yahut devlet yardımının kesilmesi gibi mali yönden bir takım yaptırımlara maruz kalacağına dair hükümler düzenlenmiştir.

Madde 103'e yeni bir fıkra eklenmiştir. Bu fıkroda aynı kanununun 102. maddesinde ifade edilen suçların çok yüksek bir oranda işlenmesi ve bunun partinin yüksek organlarınca tasdiki durumunda ilgili partinin suç unsuru içeren, kanunca suç olarak düzenlenen eylemlerin odak noktasına çekilmiş olabileceğine dair hüküm tesis edilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.2.8. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine dair ilgili kanunda yapılan değişiklikler

Burada yapılan değişiklik ile 1983 yılında yürürlük kazanan 2911 no.lu kanunda ilk olarak 9. maddede düzenlemeye gidilmiş, burada toplantının düzenlenmesinin şekline, esasına dair hüküm tesis edilmiş ve bununla birlikte tüzel kişilerin yapacakları bu yöndeki faaliyetlere dair izin alınması gerektiğine bu işlemlerin izne tabi olduğuna dair hükümler düzenlenmiştir.

Aynı kanununun 17. maddesi de değiştirilmiştir. Burada kaymakam, vali gibi bir takım üst düzey yetkililerin gerekli gördüğünde özellikle çoğunluk vatandaşın yararını korumak maksadıyla bazı faaliyetleri, toplantıları engelleyebileceği ya da başka bir zamana yönelik olarak izin verebileceği belirtilmiştir.

2911 no.lu kanunda son olarak madde 19/1-1.cümlesi değişikliğe uğramıştır. Burada da faaliyetlerin genel toplum faydasına yönelik olacak şekilde bölge valisinin sorumlu olduğu illerde erteleme yapabileceğine ve bu ertelemenin ne kadarlık bir süre

zarfını kapsayabileceğine dair hükümler tesis edilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

4.3.3. AB yolunda çıkarılan üçüncü uyum yasa paketi

Türkiye'nin AB yolundaki ilerleyişine dair çıkarılan I. ve II. Uyum Paketleri'nin ardından 3 Ağustos 2002'de III. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket aynı yılın 9 Ağustos'unda Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 4771 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Basın Kanunu'nda, Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda, Dernekler Kanunu'nda, polislerin vazifelerine yönelik olarak çıkarılan kanunda, Radyolara ve televizyonlara ilişkin kanunda, 'Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu' başlıklı kanunda, Türk Ceza Kanunu'nda, vakıf teşkilatlanmaları, serbest bölge, yabancı dil eğitimi ve kaçakçılığa dair hükümlerde içeren Orman Kanunu'nda bir takım yeni düzenlemelere gidilmiştir (Güler, 2007).

4.3.3.1. Basın Kanunu'nda yapılan değişiklikler

Bu değişiklik ile 1950 yılında yürürlük kazanan 56980 no.lu kanunda ilk olarak 5. madde 6. bent'te düzenlemeye gidilmiştir. Buradaki "*bu Kanunun ek birinci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar*" ifadesi, madde metninden çıkarılmıştır. Metinden çıkarılmış olan bu ifadenin yerine "*bu Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar*" ifadesi oluşturulmuştur.

5980 no.lu kanunun 21. maddesinde de değişikliğe gidilmiştir. Bu kanunun 9 ve 11. maddelerine aykırı bir eylemin gerçekleşmesi durumunda uygulanacak olan yaptırımlar, eylemin özel hal ile işlenmesi durumunu da kapsayacak şekilde 21. maddede düzenlenmiştir.

Aynı kanunun 22. maddesinde değişikliğe gidilmiş ve burada yanlış, yalan beyan verenler hakkında uygulanacak olan para cezasına ve bu bunun miktarına ilişkin hüküm tesis edilmiştir.

Madde 24'te yapılan değişiklikte aynı kanundaki madde 12/1'e uymayanlar hakkında uygulanacak olan para cezasına ve uygulanacak bu cezanın miktarına ilişkin hüküm tesis edilmiştir.

Madde 25'te gerçekleşen değişiklikte aynı kanunun 13. maddesinde adam çalıştırmaya dair oluşturulan gerekli şartlara uymayanlara uygulanacak olan para cezasına ilişkin olarak hüküm düzenlenmiştir.

Diğer bir değişiklikte 5980 no.lu kanunun madde 33/2'sinde yapılmıştır. Yapılmış olan bu değişiklikte de ilgili yasağı çiğneyen kişiler hakkında uygulanacak olan para cezası hükme bağlanmıştır.

Son olarak 5980 no.lu kanun madde 3472'de değişikliğe gidilmiştir. Burada tutulması gereken ilgili defterle ilgili olarak kanuna aykırı bir fiilin gerçekleşmesi durumunda uygulanabilecek olan gerekli para cezası miktarları hükümle düzenlenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.2. Ceza muhakemeleri usulü kanunu'nda yapılan değişiklikler

Gerçekleştirilmiş olan bu değişiklik ile 1929 yılında yürürlüğe giren 1412 no.lu kanunda değişikliklere gidilmiştir. İlk olarak madde 327'e birde a fıkrası eklenerek ilgili maddede yeni bir düzenleme yapılmıştır. Burada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilmiş olan kararda eğer Türkiye'deki mahkemenin vermiş olduğu kararın önemli görülen ve sözleşmelerle düzenlenen insan haklarına direk bir aykırılık teşkil ettiğini belirlerlerse ve sebep olunan zarar karşılanamayacak derecede bir maddi tazminata sebep oluyorsa ilgili usuller çerçevesinde kimlerin tekrar yargılamanın yenilenmesini talep edebileceği bu değişiklikle hükme bağlanmıştır.

1412 no.lu kanunda yapılan son değişiklik olarak yeni bir fıkra eklenmiş olduğu belirtilebilir. Madde 335'e dahil olan bu yeni fıkra "*327/a maddesi hükümleri saklıdır*" şeklinde oluşturulmuş, bir üst paragrafta işlenmiş olan madde 327'ye atıfta bulunmuştur (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.3. Dernekler Kanunu'nda yapılan değişiklikler

Buradaki değişiklik ile 1929 yılında yürürlüğe giren 1412 no.lu kanunda yeni düzenlemelere gidilmiştir. İlk olarak madde 11'in kenar başlığı "*Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri*" olarak yeniden belirlenmiştir. 11. maddenin içerisinde de Türkiye'de oluşan ve resmîyet kazanan derneklerin yurt dışında da faaliyet göstermeleri için gerekli makamların izninin gerektiği, buna ilişkin olarak gereken birtakım şartlar, iş birliği içerisinde bulunan yabancı derneğin veya

derneklerin Türk kanunlarına aykırı hallerinin tespiti durumunda Türkiye'deki dernek için gerekli makamlarca alınacak olan önlemler hükümlerle düzenlenmiştir.

Diğer bir değişiklik olarak derneklere ilişkin kanunun 12. maddesi gösterilebilir. Bu değişiklik ile 12. madde'nin yeni kenar başlığı "*Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri*" ifadesi olmuştur. Söz konusu maddenin içeriğinde de yabancı ülkelerde kurulan dernekler ile yapılacak olan iş birliğinde yarar bulunuyorsa bu derneklerle olan ilişkilerin geliştirilebileceğine, onların da Türkiye'ye gelip buradaki derneklerin faaliyetlerine katılabileceğine ve bunlara ilişkin olarak da gerekli makamlarca izin alınması gerektiğine dair hükümler düzenlenmiştir.

1412 no.lu bu kanunda yer alan 15/1 ve 15/2'de de değişikliğe gidilmiştir. Değişikliğe gidilen bu fıkralarda, derneklerin dernekler kütüğüne yapılacak olan kayıtlarına ve dernekler kütüğünün oluşumuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Aynı kanunda yer alan madde 40'a dair olarak da değişikliğe gidilmiş, bu değişiklikte söz konusu maddenin kenar başlığı "*Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri*" olarak düzenlenmiştir. Madde 40/1'de de değişikliğe gidilmiş ve burada derneklerin faaliyet sahalarına ilişkin kısıtlamalar getirilmiş, örneğin derneklerin asker, kolluk bazı teşkilatlara hazırlık, öğrenci yetiştirme gibi faaliyetlerde bulunamayacağı bu maddeyle hüküm bulmuştur.

1412 no.lu kanun madde 45. madde önce kenar başlığı değişikliği yapılmış, yeni kenar başlığı olarak "*Beyanname verme yükümlülüğü ve denetim*" ifadesi düzenlenmiştir. Yine bu kanunun içerisinde de derneklerin yapmış oldukları faaliyetlere ilişkin olarak özellikle mali tabloları gerekli makamlara beyan etmeleri gereği, gerekli makamların hangi merciler olduğu, derneklerin denetlenmesine ilişkin olarak da denetleme işleminin hangi şekil şartlarına tabi olduğu, hangi makamların denetleme işlemini gerçekleştirebileceği ve tespit edilen bir suç durumunda cumhuriyet savcısına haber verilmesine dair hükümler tesisi edilmiştir

Aynı kanun madde 46'da da önce kenar başlığı değişikliğine gidilmiş, yeni kenar başlığı olarak "*Dernekler Daire Başkanlığı*" ifadesi düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin içerisinde de derneklerin denetimine ilişkin olarak İçişleri Bakanlığında kurulacak oluşuma, bu denetimin yapımına dair şekil ve esas açısından gerekli düzenlemelerin İçişleri Bakanlığı'nca gerçekleştirileceğine dair hükümler belirlenmiştir.

Diğer bir değişiklik olarak ta 1412 no.lu kanunda yer alan 62. maddede değişikliğe gidildiği belirtilebilir. Burada, derneklerin yapmış oldukları faaliyetlere dair tuttukları defteri, ilgili makamlarca belirlenen şartlara bağlı olarak hazırlayabilecekleri ve noter tasdikli olması gerektiğine dair düzenleme yapılmıştır.

1412 no.lu kanunda son değişiklik madde 73'te gerçekleştirilmiş ve bu maddede derneklere dair işlerin takip edilmesi açısından; valilik ve kaymakamlıklarda meydana getirilecek olan oluşumlara, bu oluşumların görev alanlarına, dernek kütüğünün hazırlanışına, bu işlemlerin İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak yapılacağına ve İçişleri Bakanlığı'nın yapacağı düzenlemelerle gerçekleştirileceğine dair hükümler tesis edilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.4. Hukuk usulü muhakemeleri kanunu madde 445 ve 448'de değişiklik

Burada gerçekleştirilen değişiklik ile 1927 yılında yürürlük kazanan 1086 no.lu kanunda iki yeni düzenlemeye gidilmiştir. İlk olarak 445/A maddesi düzenlenmiştir. Bu maddenin içeriğinde; verilmiş veya verilmesinin ardından artık kesinleşmiş bir kararın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, insan hakları vb. sözleşmelerle ve protokollerle düzenlenmiş olan önemli hususlara ilişkin olarak direk bir aykırılık teşkil ettiği tespit edilir ve daha önce belirlenmiş olan tazminat oranlarıyla da bu zarar giderilemeyecek oranda olursa buna ilişkin olarak 445/A'da belirtilen mercilerce kanunun öngördüğü usuller çerçevesinde yargılamanın yenilenmesinin talep edilebileceği gibi konularda hükümler düzenlenmiştir.

1086 no.lu kanunda gerçekleştirilen diğer değişiklik madde 448'de olmuş ve burada 445/A maddesindeki hükümlerin saklı tutulduğuna dair madde metninde yeni bir fıkra daha düzenlenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.5. Radyolara ve televizyonlara ilişkin olarak yapılan kanun değişiklikleri

Yapılan bu değişiklik ile 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 no.lu kanunda düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. İlk olarak madde 4/1'de değişiklik gerçekleştirilmiş, yeni fıkra hükümleri getirilmiştir. Madde 4/1'in içerisinde radyo ve televizyonlarda yapılacak olan farklı dillerdeki yayınlarda serbestiyet olduğu vurgulanmış ancak bu yayınların anayasaya aykırı olamayacağı belirtilmiş ve yapılacak olan bu tarz yayınların denetiminde izlenecek olan şartların üst kurul tarafından belirleneceğine dair hükümler getirilmiştir.

3984 no.lu kanununda yapılan diğerk değişiklik, bu kanunda yer alan madde 4/2'nin f bendinde gerçekleştirilmiş, özel hayata saygı duyulması gerektiği ifade edilmiştir. Madde 4/2'de yapılan diğerk değişiklikte v bendine ilişkin olarak gerçekleştirilmiştir. Burada da yapılacak olan yayınlarda insanları şiddete yönlendirecek, insanlarda ırkçı tarzda nefreti körükleyecek bir halin bulunmaması gerektiği belirtilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.6. Polislerin vazifelerine yönelik olarak çıkarılan kanunda yapılan değişiklikler

Polislere yönelik olarak çıkarılan ve 1934 yılında yürürlük kazanan 2553 no.lu kanunda bir dizi değişiklik gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu değişikliklerin ilki madde 8'de yer alan (D) bendinde olmuştur. Bendin içeriğinde genel olarak toplumun ahlakına zarar verecek tarzda gösterim yapan yerlerden, yine zararlı denebilecek oyunlar oynatılan yerlerden söz edilmiştir.

Bu kanunda yapılan diğerk bir değişiklikte madde 9'da gerçekleşmiştir. Bu kanunun içeriğinde toplumun sağlığını, güvenliğini, ahlakını koruyabilmesi adına polise taşınması ya da herhalde bulundurulması kanunen yasak olan silah türlerinin aranmasına ilişkin olarak hükümler tesis edilmiştir. Örneğin üniversitelerde, kamuya açık alanlarda, toplumun ikamet ettiği günlük hayatını sürdürdüğü ve benzeri yerlerde polisin şüpheli kişilerin üstünü arayabileceğine, buna ilişkinde yetkili mercilerden gelecek olan yazıla emirlere dair düzenlemeler getirilmiştir.

Madde 11/C bendinde de değişikliğe gidilmiş, bu bendin içeriğinde toplumun ahlakını bozacak düzeydeki ürünlerin satıcıları ve bu ürünlerin üreticilerine değinilmiştir.

Değişikliğe uğrayan diğerk bir madde de 13. madde'dir. Burada polisin yakalama görevine, yakalayacağı kişilere dair düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin suçüstü durumlarda, mahalleliyi endişelendirecek düzeydeki sarhoşluk hadiselerinde, haklarında daha önceden mesela yakalama kararı olanlara, yasadışı yollarla Türkiye'ye girme durumlarında, akıl hastası ve benzeri durumlarda polisin halk yararı için harekete geçmesine dair ve bunlarla birlikte yakalanan kişinin arzu ettiği birine durumunu iletme özgürlüğü, serbest bırakılmaya dair şartlar gibi bazı özel haller madde 13'te düzenlenmiştir.

2553 no.lu kanundaki son değişiklik madde ek 1 'de gerçekleştirilmiştir. Burada kamuya açık alanlarda yapılacak olan gösterilerin, faaliyetlerin ve benzeri bir takım eylemler için gösteri henüz başlamadan gerekli merciden kanunca düzenlenen süre içinde izin alınması gerektiği, yapılan gösteride kanuna aykırılık olması yetkili mercinin savcılığa gideceği gibi hususlara ilişkin olarak düzenlemelere gidilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.7. Toplantı ve gösterilere ilişkin çıkarılmış olan kanunda yapılan bir takım değişiklikler

Yapılan değişiklikler ile 1983 yılında yürürlük kazanan 2911 no.lu kanunda bazı değişikliklere gidilmiştir. İlk olarak madde 3/2'de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Burada yabancıların göstereceği faaliyetlere ilişkin olarak kanunun öngördüğü süre zarfında yetkili bakanlıktan izin alması gerektiği ve faaliyetler sırasında kullanılacak olan materyallerinde vali veya kaymakam gibi bulunulan yerde görev yapan kim varsa, yetkili merciden alınacak olan izne göre kullanılacak olan materyellerin belirlenebileceği hükme bağlanmıştır.

Diğer bir değişiklik te madde 10/1'de gerçekleştirilmiştir. Burada da yine yapılması planlanan toplantının izne tabi olduğu, buna ilişkin beyanın yetkili merciye kanunun öngördüğü kırk sekiz saat gibi süre şartlara uyararak yapılması gerektiği düzenlemiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.8. Türk Ceza Kanunu'nda yapılmış olan değişiklikler

Bu değişiklik ile 1926 yılında yürürlüğe giren 765 no.lu kanunda bazı düzenlemelere gidilmiştir. İlk olarak madde 159'da değişiklik yapıldığı görülmekte, madde metninde yeni bir fıkra hükmü daha düzenlenmektedir. İçeriğinde ilgili kanunca belirtilmiş olan kurumlara karşı yapılan olumsuz ifadelerde suçun oluşumuna sebep olacak bir kastın bulunmaması halinde ilgililere herhangi bir ceza verilmesine lüzum olmadığına dair hüküm tesis edilmiştir.

Diğer bir değişiklik olarak 765 no.lu kanun madde 201'in metninde (a) fıkrası düzenlenmiştir. İçerisinde; göçmen kaçakçılığının tanımı yapılmış, kanunun öngördüğü şartlara uygun olarak faillere uygulanacak hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezası suçun özel halleri ile birlikte hükme bağlanmıştır.

Madde 201’de bir de (b) fıkrası düzenlenmiştir. Bu fıkranın içeriğinde karşı taraf istemediği halde onu zor kullanarak bir işte çalıştırmak, zor kullanarak kişinin vücut organlarını almaya çalışmak ve benzeri insan haklarına aykırı olan bazı durumlar, suçun özel halleri ile birlikte bu metninde işlenmiş ve uygulanacak olan cezalara işaret edilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.9. Vakıflar Kanunu’nda yapılan tek maddelik değişiklik

Burada AB yolunda üçüncü paket kapsamında yapılan bu değişiklik 1935 yılında yürürlük kazanan 2762 no.lu kanunda gerçekleştirilmiştir. Yapılan değişiklikle madde 1’e yeni fıkra hükümleri takviyelenmiştir. Fıkraların içeriğinde de cemaat vakıflarının faaliyet sahalarına ilişkin olarak taşınır veya taşınmaz mal sahibi olmaları, buna ilişkin olarak ilgili bakanlığa kanunun öngördüğü süre içinde yapmaları gereken başvuru müessesesi düzenlenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.10. Vakıflar Genel Müdürlükleri’nin teşkilatlanmasına ilişkin kanunda yapılan değişiklik

Burada değişiklik 1984 yılında yürürlük kazanan 227 no.lu kanunda gerçekleşmiştir. Yapılan değişiklikle kanunda yeni bir ek madde düzenlenmiştir. Düzenlenen bu yeni ek maddenin içeriğinde de Türkiye’de oluşan ve resmiyet kazanan vakıfların yurt dışında da faaliyet gösterebilmeleri için gerekli makamların izninin gerektiği, yabancı ülkelerde kurulan vakıfların da bu şekilde kanunca öngörülen bazı şartlara bağlı olarak Türkiye’ye gelebileceği ve böyle bir şeyin gerçekleşmesi için milletlerarası bir yararın söz konusu olması gerektiği gibi bir takım düzenlemeler yapılmıştır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.11. Serbest Bölgeler Kanunu Geçici Madde 1’de değişiklik

Değişiklik 1985 yılında yürürlüğe giren 3218 no.lu kanunda yapılmıştır. Yapılmış olan bu değişiklik ile geçici madde 1 madde metninden çıkarılmıştır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.12. Yabancı dil eğitimine ilişkin olarak çıkarılan kanunda yapılan değişiklikler

Yabancı dillere ilişkin olarak yapılan bu değişiklik 1983 yılında yürürlüğe giren 2923 no.lu kanunda gerçekleşmiştir. İlk olarak ilgili kanunun isminde değişikliğe

gidilmiştir. Kanunun yeni ismi “*Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun*” olmuştur.

Madde 1’de de değişikliğe gidilmiştir. Değişikliğe gidilen bu maddenin içeriğinde de 2923 no.lu bu kanunun amacı belirtilmiştir.

Diğer bir değişiklik olarak da madde 2/a bendinde düzenlemeye gidilmiştir. Bendin içeriğinde Türk vatandaşlarının kullanmakta olduğu çeşitli dillerin öğrenilmesi gayesi ile kursların açılacağı, kursların açılmasına ilişkin olarak sorumlu olan ve gerekli düzenlemeleri yapacak olan yetkili merciyeye ve de bu kursların uyması gereken kanunun ön gördüğü şartlara değinilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

4.3.3.13. Türk Ceza Kanunu’nda, kaçakçılığa dair çıkarılan kanunda ve Orman Kanunu’nda idam hükmüne ilişkin olarak yapılan değişiklikler

Yapılan değişiklikler neticesinde Türk Ceza Kanunu’nda, kaçakçılığa dair çıkarılan kanunda ve Orman Kanunu’nda idam cezasını öngören hükümler değiştirilerek ceza olarak ömür boyu hapis getirilmiştir. Buna ilişkin olarak; savaş hali yahut savaş çıkacağına dair kuvvetli ihtimal durumu ve bazı kanun hükümlerinde idam cezası verileceği ya da verilmeyeceğine dair saklı tutulan hallere işaret edilmiştir.

Yine bu değişikliklerde idam cezasının ömür boyu hapis cezasına çevrilmesi sırasında yapılacak olan hesaplamalar, hangi suçlarda ne kadar yahut kaç misli ile cezanın artırılacağı, terör suçlarında eğer idamdan müebbete dönme hali varsa şartlı salıverilme müessesinin çalıştırılmayacağına dair ve benzeri durumlara ilişkin hükümler tesis edilmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

5. KOALİSYON HÜKÜMETLERİ SONRASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ANAYASAL GELİŞMELER VE TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE GÜNCEL DURUM

Türkiye’de, koalisyon hükümetleri dönemi 3 Kasım 2002 genel seçimleriyle sona ermiştir. Koalisyon hükümetleri döneminde yapılmış olan AB’ye tam üyeliğe yönelik bir dizi önemli anayasal yeniliklerin ardından çalışmalara devam edilmiş, önce dönemin başbakanı Abdullah Gül, sonrasında ise dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın dönemlerinde bir takım önemli anayasa değişikliklerine ve hazırlanan uyum yasa paketlerine imza atılmıştır.

5.1. Koalisyon Hükümetleri Sonrasında AB Yolunda Gerçekleştirilen Bazı Anayasa Değişiklikleri

27 Aralık 2002 tarihinde 4777 sayılı Kanun’da değişikliklere gidilmiştir. Burada öncelikle anayasa madde 76/2 ve madde 76/5’te milletvekili seçilme yeterliliğine ve ara seçimlere yönelik olarak yeni düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa madde 10’da kadın erkek eşitliğine, haklara dair iyileştirmeye gidilmiştir. Ölüm cezasının kaldırılması gayesine yönelik olarak anayasa madde 15, madde 17, madde 38 ve madde 87 birbirlerine endeksli yeni düzenlemeler getirilmiştir. Madde 38’de basın hakları açısından yeni düzenleme yapılmıştır. Milletlerarası antlaşmalar ile iç hukukun çelişmesi durumunda ortaya çıkabilecek olan karmaşayı, uyuşmazlığı gidermek adına anayasa madde 90’a yeni hüküm eklenmiştir. Burada iç hukuk ile uluslararası sözleşmelerin çeliştiği durumlarda uluslararası antlaşmalara öncelik verileceği düzenlenmiştir. Madde 131’de de idarenin sivilleşmesi adına yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

21.06.2005 tarihinde 5370 sayılı Kanun’da değişikliğe gidilmiştir. Burada anayasa madde 133’te değişikliğe gidilmiş, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na dökük yapı ve seçim usullerinde düzenleme yapılmıştır.

29.10.2005 tarihinde 5428 sayılı Kanun'da değişikliklere gidilmiş, anayasa madde 130/8, madde 160/1, madde 161/2, madde 162/1 ve madde 163'te değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu değişikliklerde ile merkezi yönetim bütçesine, kamu bütçesine ve bütçenin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmesine dair yeni düzenlemeler getirilmiştir.

31.05.2007 tarihinde 5678 sayılı Kanun'da değişiklere gidilmiş, anayasa madde 77, madde 79, madde 96, madde 101 ve madde 102'de yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ve yeni olarak geçici madde 18 ve geçici madde 19 düzenlenmiştir. Yapılan bu değişikliklerde genel seçimlerin yapılma zamanı, seçimlere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplantı yeter sayısı, karar yeter sayısı, cumhurbaşkanlığı için yeterlilik şartları, cumhurbaşkanının görev süresi ve cumhurbaşkanının seçimi yeniden düzenlenmiştir

5.2. Dördüncü Uyum Yasa Paketi

Türkiye'nin AB'ye yönelik çalışmaları doğrultusunda III. Uyum Paketi'nin ardından 2 Ocak 2003'de IV. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 11 Ocak 2003'de Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 4778 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Basın Kanunu'nda, Dernekler Kanunu'nda, 'Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun' başlıklı kanunda, Adli Sicil Kanunu'nda, Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda, Türk Ceza Kanunu'nda, Damga Vergisi Kanunu'nda, Dilekçe Kanunu'nda, İnsan hakları İnceleme Komisyonu Kanunu'nda, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da, Medeni Kanun'da, Siyasi Partiler Kanunu'nda ve Vakıflar Kanunu'nda, Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'da, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ve Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da yeni düzenlemelere gidilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 245'e yeni fıkra eklenmiştir. Bu fıkra *"243. madde ile bu maddede yazılı suçlardan dolayı verilen cezalar, para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez."* şeklinde düzenlenerek işkence ve kötü mualemenin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu madde 316'ya yeni fıkra eklenmiştir. *“Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen tebliğname taraflara ilgili dairece tebliğ olunur.”* hükmü getirilmiştir. Getirilen bu hüküm için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından da yola çıkarak savunma hakkı konusunda bir iyileştirmeye gidildiği söylenebilir.

2762 sayılı Vakıflar Kanunu madde 1/6'da değişikliğe gidilmiştir. Yapılan bu değişiklik ile cemaat vakıflarının taşınmaz mal edinmelerine dair izin mercide değişiklik yapılmıştır. Önceden Bakanlar Kurulunun izni aranmakta iken yapılan bu değişiklik ile yeni merci Vakıflar Genel Müdürlüğü olmuştur. Bu değişikliğin bir takım prosedürleri kolaylaştırdığı söylenebilir.

5680 sayılı Basın Kanunu madde 15'e eklenen *“Mevkute sahibi, mesul müdür ve yazı sahibi haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz.”* düzenlemesi ile demokratikleşmeye, basın hürriyetine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına da yönelik olarak iyileştirmeye gidildiği söylenebilir.

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'na yeni ek madde takviyelenmiştir. Bu değişiklik ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında ve dostane çözümlerde ödenmesi gereken paralar için damga vergisi kesintisi yapılmayacaktır. Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yönelik bir iyileştirme olduğu söylenebilir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda il olarak madde 8/1'de değişikliğe gidilerek, partilere üye olma ile kurucu üye olma şartlarında benzeşiklik sağlanmıştır. Siyasi Partiler kanunu madde 11'de terör eylemlerinden mahkum olanlara ilişkin yeni düzenlemeye gidilmiş, daha sonra var olan bir takım düzenlemelerin önünde terör eylemlerinden mahkum olanlar vurgusu yapılmıştır. Siyasi Partiler Kanununun 66/2'de düzenleme yapılmış, bazı ilgili gerçek ve tüzel kişilerin ilgili siyasi partiye yayım kullandırması yasaklanmıştır. Siyasî Partiler Kanunu madde 98'de de düzenlemeye gidilmiş, sayasi parti kapatmaya ilişkin olarak anayasada yer alan beşte üç oy çokluğu bu maddede düzenlenmiştir. Siyasî Partiler Kanununun madde 100/1'nde değişikliğe gidilmiştir. Siyasi parti kapatmanın anayasadaki bazı şartlara bağlı olduğu vurgulanmıştır. Siyasî Partiler Kanunu madde 102/1 ve madde 102/3 madde metninden çıkarılmıştır. Madde 102/1'de yeni hüküm düzenlenmiş ve burada

siyasi parti kapatma taleplerine karşı Anayasa Mahkemesi'ne itiraz edilebileceği hükme bağlanmıştır. Siyasî Partiler Kanunu madde 104/2'de değişikliğe gidilmiştir. Ve burada Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partiye kanuna aykırılık hallerinde ihtar verebileceği, altı aylık süre içerisinde ihtar konusunda siyasi parti tarafından bir düzeltme gelmediği takdirde Cumhuriyet Başsavcılığı'nın da talebiyle ilgili siyasi partiye re'sen dava açılabilmesi devlet yardımının kısmen veya tamamen kesilmesinin talep edilebileceği hükme bağlanmıştır. Siyasî Partiler Kanununun madde 111'de yapılan yeni düzenlemeyle anayasa mahkemesinin vermiş olduğu ihtarın gereğini yerine getirmeyerek ilgili partiyi devlet yardımından yoksun bırakanlar hakkında hapis cezası verilebileceği hükme bağlanmıştır. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu madde 7'ye yeni fıkra eklenmiştir, burada kanunda yazılı bir takım durumların dışında ilgili seçim çevresinde bir boşalma durumu söz konusu olduğunda doksan gün içerisinde ara seçim yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun madde 11'de de değişikliklere gidilmiş ve burada da milletvekili seçim şartlarını ilgilendiren cürümler sıralanmıştır. Ve son olarak Milletvekili Seçimi Kanunu madde 39/3'te değişikliğe gidilmiştir. *"altmışıncı günü"* ibaresi *"doksanıncı günü"* olarak değişikliğe uğramıştır.

2908 sayılı Dernekler Kanunu madde 5'te yapılan değişiklik ile kurulacak ilgili derneğin kuralma saikinin taşınması gereken anayasal şartlar hükme bağlanmıştır. Dernekler Kanunu madde 6'da yapılan düzenlemeyle derneklerin resmi yazışmalarda yalnızca Türkçe'yi kullanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Dernekler Kanununu madde 16/1'de yapılan düzenlemeyle derneklere üye olmak isteyen gerçek yahut tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip olmaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Dernekler Kanunu madde 18'de yapılan düzenlemeyle tüzel kişilerin derneğe üye olması halinde bir dernekteki seçimler için temsilci tayin etmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Dernekler Kanunu madde 44'te yapılan değişiklikle derneklerin yapacağı bildiri, beyannaneme veya bunlara benzer yayınların içeriğinin uyması gereken anayasal şartlara değinilmiş, aksi takdirde uygulanacak ceza davası yolu hükme bağlanmıştır.

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun madde 8/2'de değişikliğe gidilmiştir. Genel seçimler ile yerel seçimlerin birleşimine dair hususlar hükme bağlanmıştır.

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'un madde 1'de değişikliğe gidilmiş, burada Dilekçe Hakkının Kullanılması'na dair kanunun amacı düzenlenmiştir. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun madde 2'de kimleri bu kanunun kapsadığı alan düzenlenmiştir. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun madde 3'e yeni fıkra eklenmiş, Türkiyede ikamet eden yabancıların bu kanundan hangi şartlar altında yararlanabileceği hükme bağlanmıştır. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun madde 4'te de değişikliğe gidilmiş, dilekçe hakkının geçerli kullanımı için ilgili dilekçenin içeriğinde ad, soyad, imza, adres gibi bir takım husuların bulunması gerektiği hükme bağlanmıştır. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun madde 7'de değişikliğe gidilmiştir. Dilekçe hakkının kullanımının ardından gerekli cevabın ilgili merci tarafından otuz gün içinde verileceği hükme bağlanmıştır. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun madde 8'de değişikliğe gidilmiş, burada TBMM dilekçe komisyonuna gönderilen ilgili dilekçelerin ilgilili mercilerce altmış gün içerisinde inceleneceği ve otuzgün içerisinde de cevabın verileceği hükme bağlanmıştır.

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu madde 7/2 değişikliğe gidilmiş, üç ay olan başvurulara cevap süresi altmış güne düşürülmüştür.

3682 sayılı Adli Sicil Kanunu madde 5 te değişikliğe gidilmiştir. Yeni kenar başlığı "*Adli sicil bilgilerini verebilecek merciler ve küçükler hakkında uygulanacak esaslar*" olarak düzenlenmiştir. Ve On sekiz yaşından küçüklerin adli sicile geçirilecek bilgileri hakkında hüküm tesis edilmiştir. Adli Sicil Kanununun madde 8'de yapılan değişiklikle Birleşmiş Milletler Çocuk hakları Sözleşmesi'ne yönelik olarak adımlar atılmıştır. Özellikle adli sicilden silinemeyecek suç kavramının kaldırılmış olması son derece önemlidir.

430 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükümünde Kararname madde 3/c'de değişikliğe gidilmiştir. Burada hükümlünün ve tutuklunun ceza evinden veya tutukevinden alınma sürelerinde değişiklik yapılmış, hakimin tutukluyu veya hükümlüyü buldukları yerden her alınışlarında dinlemesi güvence altına alınmış, alınışlarında ve geri yerleştirilme sırasında sağlık durumlarının doktor raporuyla

tespiti güvencelenerek olağanüstü dönemlere ilişkin olarak bir takım iyileştirmelere gidildiği söylenebilir.

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun madde 2'ye yeni fıkra eklenmiştir. Buradaki yapılan değişiklik ile işkence ve kötü muameleden ötürü kamu görevlilerinin yargılanmalarının önü açılmış, idari izin gibi gerekçelerin önü kapatılmıştır. Bu değişikliğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu madde 91'de değişikliğe gidilmiştir. Burada derneklerin uluslararası faaliyetlerde bulunabilecekleri, farklı ülkelerde şubelikler açabilecekleri ve yurt dışındaki yabancı derneklere üye olarak katılabilecekleri hükme bağlanmıştır. Türk Medenî Kanununun madde 92'de de değişikliğe gidilmiştir. Burada yabancı derneklerin yararlı olmak koşuluyla Dışişleri Bakanlığının görüşü ve İçişleri Bakanlığının da izni olmak koşuluyla ülkemizde faaliyet gösterebilecekleri, bununla birlikte Türkiye'deki derneklere katılabilecekleri hükme bağlanmıştır. Türk Medenî Kanununun değişik 92. maddesinde de bu dördüncü uyum paketiyle medeni kanundaki yapılan dernek ve vakıflara yönelik değişikliklerin kar amacı gütmeyen diğer kuruluşları da kapsadığı hükme bağlanmıştır.

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 34 yürürlükten kaldırılmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 16/4 kaldırılarak özellikle gözaltındayken avukat yardımı olmadan alınan ifadelerin mahkemede delil olarak kullanılmasının önü kapatılmaya çalışılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Ve dördüncü uyum paketinde son olarak ta Dernekler Kanunu madde 11 ve madde 12'nin yürürlüğüne son verilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

5.3. Beşinci Uyum Yasa Paketi

Türkiye'nin AB'ye yönelik çalışmaları doğrultusunda IV. Uyum Paketi'nin ardından 23 Ocak 2003'de V. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 4 Şubat 2003'de Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 4793 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Basın Kanunu'nda, Dernekler Kanunu'nda, Hukuk Usulu Muhamelesi

Kanunu'nda ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun madde 445/1'nde değişikliğe gidilmiş, yeni fıkra hükmü eklenmiştir ve madde 447'e fıkra üç eklenmiştir. Yapılan değişikliklerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yönelik olarak yargılamanın iadesi, hürriyetler vb. konularda iyileştirmeler yapıldığı söylenebilir.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun madde 327'e bent 6 düzenlenmiştir. Burada yargılamanın iade süresinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğu kararın kesinleşmesinin ardından "bir yıl" olarak hükme bağlanmıştır.

2908 sayılı Dernekler Kanunu madde 82'de değişikliğe gidilmiştir. Burada yapılan değişiklikle kanunun öngördüğü şartlar altında yaptırımını önceden hapis cezası olan bir takım eylemlerin yeni yaptırımını para cezası olarak hükme bağlanmıştır. Buradaki yapılan yeni düzenlemeyle derneklerin özgürlük alanlarının genişletildiği söylenebilir.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 445/A'nın, yine 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 448/son'un, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu madde 327/a'nın, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu madde 335/son'un ve son olarak 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun geçici madde 2'nin yürürlüğüne son verilmiştir (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

5.4. Altıncı Uyum Yasa Paketi

Türkiye'nin AB'ye yönelik çalışmaları doğrultusunda V. Uyum Paketi'nin ardından 15 Temmuz 2003'de VI. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 19 Temmuz 2003'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 4928 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Türk Ceza Kanunu, Vakıflar Kanunu, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, İdari Yargılama Usulü Kanunu, Nüfus Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayınları Hakkında Kanun, Adli Sicil Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gibi bir çok alanda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanununun madde 453. maddesinde değişikliğe gidilmiş, töre cinayetlerine ilişkin ceza indiriminin önüne geçilmiş ve dört yıldan sekiz yıla kadar olan yaptırım sekiz yıldan on iki yıla kadar" olarak ağırlaştırılmıştır.

2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nda da değişikliğe gidilmiştir. Ve yeni madde düzenlenmiştir. Burada cemaat vakıflarının ilgili bu kanunun yürürlüğe girmesiyle on sekiz ay içinde tescil başvurusunda bulunabilecekleri hükme bağlanmıştır.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun madde 55/A'da değişikliğe gidilmiştir. Seçimlere ilişkin olarak özel radyo ve televizyonlardaki yayınlara dair kanuni düzenlemelere gidilmiş, buradaki yayınların ilkelerinde Yüksek Seçim Kurulu'nun görevli ve yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Burada verilecek kararlara ilişkin olarak itiraz edilecek olunması durumunda yirmi dört saatlik bir süreye tabi olduğu bu yeni düzenlemede yer almıştır. Yine Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu kez madde 149/A'da düzenleme yapılmıştır. Burada da özel radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin suç durumlarında Yüksek Seçim Kurulu ilgili yayıncı kuruluştan özür dilemesini isteyeceği fakat bunun yerine getirilmeyip ihlale devam edilmesi durumunda yayının bir ile on iki kez durdurulabileceği hükme bağlanmıştır. İhlal hala devam ederse merkezlerde beş ile on beş gün, ilçe seçim kurulunun merci olduğu yerlerde de üç ile yedi gün yayının durdurulmasına karar verilebileceği hükme bağlanmıştır.

1587 sayılı Nüfus Kanunu madde 16/4-2. cümlede değişikliğe gidilmiştir. Yeni doğan T.C. vatandaşı çocuklara koyulacak isimlerin ahlak kurallarına aykırı olmaması gerektiği ve bununla birlikte eğer çocuk evlilik dışında doğmuş ise annesinin soyadını alacağı bu fıkra ile hükme bağlanmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 53/1'e yeni bent eklenmesiyle idari davalarda yargılanmanın yenilenmesine yönelik olarak iyileştirmeye gidildiği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yönelik olarak bu

düzenlemenin yapıldığı söylenebilir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'na yeni ek geçici madde de eklenmiştir. Burada yeni kanunun ne zaman uygulanacağı örneğin bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararlarına ve sonraki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlarda uygulanacağı bu madde hükmü ile düzenlenmiştir. Ve yargılamanın yenilemesi istemine ilişkin olarak ta bu yeni kanunun yürürlük kazanmasıyla birlikte 'bir yıllık' süreye tabi olduğu da bu madde ile hükme bağlanmıştır.

2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 16'da madde başlığı yeniden düzenlenirken "Yakalama ve tutuklama" şeklinde değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliğin Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun burada uygulanmasına yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir.

3194 sayılı İmar Kanununda da yeni düzenlemeye gidilmiş madde metninde yer alan yer alan "camii" ibareleri "ibadet yeri" olarak değişikliğe uğramıştır.

3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununun madde 3 bend 6'da değişikliğe gidilmiştir. Burada denetime ilişkin olarak ilgili eserlerin kanunda öngörülen şartlar altında yetkilerce inceleneceğine dair düzenleme yapılmıştır. Yine Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu madde 6'da değişikliğe gidilmiş, madde 6/1'de yer alan 'Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği' ifadesi kaldırılmıştır. Yine Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda bir değişikliğe daha gidilmiş, madde 9/3 değişikliğe uğramıştır. Burada ilgili eserin denetim sırasında kanuna aykırı bir nitelik taşıdığı tespit edilirse bakanlığın yahut mülki amirliğin yazılı emri ile eserin yasaklanabileceği, hakkında takibat açılabilceği ve sulh ceza hakimliğinin onayına sunulabileceği hükme bağlanmıştır.

3682 sayılı Adli Sicil Kanunu madde 9'a '*Özel kanun hükümleri saklıdır.*' ibaresinden oluşan yeni fıkra hükmü eklenmiştir.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayınları Hakkında Kanun madde 4/1-4. cümledeki madde 15/4-2. cümlede, madde 32/3'de değişikliğe gidilmiş, T.C. vatandaşlarının günlük hayatlarında kullandıkları farklı dillerde ve farklı

lehçelerde yayın yapabilecekleri, buna dair bölge teşkilatı oluşturabilecekleri ve bunlara dair bazı ilgili süreler hükme bağlanmıştır. Bunların dışında da Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayınları Hakkında Kanun'da yeni geçici madde düzenlenmiştir. Burada ilgili yönetmeliğin kanunun yayım tarihi ile birlikte dört aylık süre zarfında yürürlük kazanacağı hükme bağlanmıştır.

4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun madde 1/A'da düzenlemeye gidilmiştir. Burada savaş gibi özel hallerdeki idam cezaları dışında diğer idam cezalarının ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürüldüğü hükme bağlanmıştır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 462, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu madde 8, 3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun madde 31/1 kaldırılmıştır.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu madde 1'de değişikliğe gidilmiştir. Burada yeni kenar başlığı olarak *''Terör ve örgüt tanımı''* ibaresi düzenlenmiştir. Madde 1 fıkra 2 ve 3'te değişikliklere gidilmiş, buralarda da terör ve terör örgütünün ne olduğu, nasıl ve hangi şartlarla teşekkül ettiği hükme bağlanmıştır. Terörle Mücadele Kanunu'na bir de yeni geçici madde eklenmiştir. Genel olarak terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile terörün oluşması cebir, şiddet gibi şartlara bağlanmış ve düşünce hürriyetinde iyileştirme sağlanabilmesi içinde çalışma yapılmıştır (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

5.5. Yedinci Uyum Yasa Paketi

Türkiye'nin AB'ye yönelik çalışmaları doğrultusunda VI. Uyum Paketi'nin ardından 30 Temmuz 2003'de VII. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 7 Ağustos 2003'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 4963 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Türk Ceza Kanunu, Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu, Sayıştay Kanunu, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin

Öğrenilmesi Hakkında Kanun, Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Terörle Mücadele Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gibi birçok alanda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanununun madde 159/1'de, 159/son'da, madde 169'da, madde 426'da, madde 427'de değişikliklere gidilmiştir. Genel olarak düşünce hürriyetini geliştirmeye dönük olarak yeniliklerin yapıldığı söylenebilir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa yeni madde ilave edilmiştir. Burada Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bazı suçlara dönük olarak bu suçların yargılmasının ivedilikle yapılması gerektiği ve mecburi durumlar olmadığı sürece duruşmalara 'otuz gün'den fazla ara verilemeyeceği, hatta adli tatilde de bakılacağı hükme bağlanmıştır.

353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu madde 11'de değişikliğe gidilmiştir. Yeni fıkra hükmü ilave edilmiştir. Sivil kişilerin savaş zamanı dışında Askeri mahkemelerde yargılanamayacakları hükme bağlanmıştır.

832 sayılı Sayıştay Kanunu'na yeni madde ilave edilmiştir. Ve burada sayıştayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın talebi üzerine kanunda sayılı tüm kamu kurum veya kuruluşlarını denetleyebileceği hükme bağlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin elindeki devlet mallarının denetimine ilişkin olarak gizlilik esasına göre buradaki denetimin yapılacağı hükme bağlanmıştır.

2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 6'daki "15", "on sekiz" olarak düzenlenmiştir. 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 6/son'un yürürlüğüne son verilmiştir.

2451 sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun'da ekte yer alan (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılmıştır. Ve burada "Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri;" ibaresi kaldırılmıştır.

2908 sayılı Dernekler Kanununda da madde 1, madde 4, madde 8, madde 10/1, madde 16/3, madde 17/1, madde 31/1 2 .cümle madde 38'de değişiklikler

gerçekleştirilmiştir. 2908 sayılı Dernekler Kanunu madde 16/4, madde 31/son, madde 83'ün yürürlüklerine son verilmiştir. Genel olarak yapılan bu değişikliklerle dernek kurma şartları, kimlerin dernek kurabilecekleri, hangi hallerdeki kişilerin dernek kuramayacakları, dernek kurma başvurusunda bulunması gereken ad, soyad adres gibi bilgilerin sunulması gereği, kimlerin dernek üyesi olamayacakları hükme bağlanmıştır. .

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu madde 15, madde 16, madde 17, madde 18 ve madde 19'da değişikliklere gidilmiştir. Yapılan değişikliklerle genel olarak toplantı düzenlemeye ilişkin olarak hükümler tesis edilmiş, yakın bir tehdit durumlarında toplantının yasaklanabileceği yahut bir ayı aşmamak üzere ertelenebileceği (iki ay olan süre bu değişiklikle bir aya indirilmiştir) hükme bağlanmıştır.

2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun madde 2 (a) ve (c) bentlerinde değişikliğe gidilmiştir. Burada yapılan değişikliklerde genel olarak T.C. vatandaşlarına anadil olarak Türkçe'den başka bir dil okutulamayacağı, ancak yine T.C. vatandaşlarının kullandığı farklı lehçelerle ilgili özel kurs açılabileceği, Türkiye'de eğitimi yapılacak diğer yabancı dillerin tespitinin Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılabileceği hükme bağlanmıştır.

2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu madde 4, madde 5, madde 13, madde 15'te değişikliğe gidilmiş ve bu kanuna yeni geçici madde eklenmiştir. 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu madde 9, madde 14, madde 19'un yürürlüklerine son verilmiştir. Yapılan değişikliklerle burada genel olarak kurulun görev sahası tekrardan belirlenmiştir. Cumhurbaşkanının veya başbakanının talebiyle toplanabileceği hükme bağlanmıştır. Millî Güvenlik Kurulu Genel sekreterinin atanma şekli düzenlenmiştir. Ve özel hayatın gizliliği, haberleşme hürriyeti gibi konularda da iyileştirmeye gidilmiştir. Eklenen yeni geçici maddede de bu kanunun yürürlük kazanmasıyla genel sekreterliğe ilişkin yeni bir yönetmeliğin çıkarılması hükme bağlanmıştır.

227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname madde ek 3'te değişikliğe gidilmiştir. Buradaki yapılan değişiklikle vakıfların yutdışında faaliyet göstermesine dair izin işlemleri kolaylaşmış ve izin merci olarak İçişleri Bakanlığı belirlenmiştir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu madde 7/2'de değişikliğe gidilmiştir. İlgili kanuni şartlara dönük olarak örgüte yardım edenlere veya propagandasını yapanlara yönelik yaptırımlar düzenlenmiştir (Bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşyüz milyon liradan bir milyon liraya kadar ağır para cezası).

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu madde 56, madde 64, madde 66 ve madde 82'de değişikliğe gidilmiştir. Madde 94/2'nin yürürlüğüne son verilmiştir Yapılan değişikliklerle genel olarak derneklere ilişkin özgürlüklerin genişletildiği söylenebilir. Dernekten çıkma gibi, tüzel kişilerin dernek kurabilmesi gibi, dernek kuracak kişilerde aranan ikamet hususları gibi birçok alanda kolaylık sağlanmıştır (Siyasi İşler Daire Başkanlığı, 2004).

5.6. Sekizinci Uyum Yasa Paketi

Türkiye'nin AB'ye yönelik çalışmaları doğrultusunda VII. Uyum Paketi'nin ardından 14 Temmuz 2004'de VIII. Uyum Paketi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu paket 21 Temmuz 2004'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 5218 no.lu bu pakette çeşitli konulara yönelik olarak Türk Ceza Kanunu, Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun'da, Orman Kanunu, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Yargıtay Kanunu'nda, Terörle Mücadele Kanunu'nda, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu'nda, Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'da, Demiryollarının Usulü Zabıtasına Dair Nizamname'de, Küçükleri Muzur Neşriyattan Koruma Kanunu'nda, Yükseköğretim Kanunu'nda, Telsiz Kanunu'nda, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da, Avukatlık Kanunu'nda ve Ceza Usulü Muhakemeleri Usulü Kanunu gibi birçok alanda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, 1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun'da, 1412 sayılı Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda, 6831 sayılı Orman Kanunu'nda, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'da, 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da, 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nda, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu'nda, son olarak 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'da, Demiryollarının Usulü Zabıtasına Dair Nizamnamede yer alan ve ölüm cezasına işaret eden tüm hükümlerin yürürlüğüne son verilmiş, ölüm cezası yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası düzenlenmiştir.

1117 sayılı Küçükleri Muzur Neşriyattan Koruma Kanunu madde 2/4 a bendi kaldırılmıştır. İlgili fıkradaki '11', '10' olarak düzenlenmiştir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu madde 6/b-3 no.lu bendinin yürürlüğüne son verilmiştir. Burada yapılan değişiklikle Yükseköğretim Kurulu'na Genelkurmay Başkanlığı'nca bir üye seçilmesinin önüne geçerek sivilleşme yönünde iyileştirme yapılmaya çalışılmıştır.

2813 sayılı Telsiz Kanunu madde 6/1'de değişikliğe gidilmiştir. Burada '*Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri,*' ifadesi kaldırılmıştır. Buradaki yapılan değişiklikle Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, Haberleşme Yüksek Kurulu üyeliğinden çıkartılmıştır.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun madde 6/1-(d) bendi çıkarılmıştır. Burada yapılan değişiklik ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeliğine Milli Güvenlik Kurulu Genel sekreterliğince aday gösterilmesinin önüne geçilmiştir.

Avukatlık Kanunu madde 65/2 maddeden çıkarılmıştır. Ek madde 3/2'de de değişikliğe gidilmiştir. Avukatların barolardaki seçimlerdeki seçme ve seçilme hakkına dair bir takım kısıtlamaların önüne geçilmeye çalışılmıştır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007).

5.7. Türkiye-AB İlişkilerinde Güncel Durum

1 Şubat 2019 tarihinde Bükreş'te gerçekleşen AB Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı'na (Gymnich) T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı ve AB Başkanı Büyükelçi Faruk Kaymakcı ile katılım gösterdi. Toplantının konusu özellikle genişleme üzerinde olan Batı Balkanlar ile Türkiye oluşturmaktaydı. Yapılan bir dizi çalışmaya karşın ilişkiler olumsuz seyretti. Ve 20 Şubat 2019'da Avrupa Parlamento'su T.C.-AB üyelik müzakerelerinin askıya alınmasını bir karar tasarısı ile önerdi. Sonuç olarak Avrupa Parlamentosunun yapmış olduğu bu önerinin Dışişleri Komisyonu'nda oy çokluğuyla kabul edilmesiyle Türkiye-AB ilişkileri zarar görmüş oldu.

Türkiye-AB ilişkilerine yönelik olarak Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısı 28 Şubat 2019 gerçekleştirildi. Bu toplantı kendi kategorisinde üçüncü toplanmadı ve İstanbul'da gerçekleşti. 11 Mart'ta ise Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Avrupa Birliği Başkanı Büyükelçi Faruk Kaymakcı'nın Türkiye'yi temsiliyle, AB Üyesi ve Aday Ülkeler AB Bakanları, Devlet Sekreterleri ve Müsteşarları gayriresmi toplantısı gerçekleşti. Toplantı Bükreş'te yapıldı.

Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantılarının elli dördüncüsü Brüksel'de 15 Mart 2019'da gerçekleştirildi. Türkiye ile AB arasındaki üyelik müzakerelerinin askıya alınmasına dair kanun tasarısının kabul edilmesinin ardından ilişkiler mümkün olduğunca pozitif tutulmaya çalışıldı.

9 Mayıs 2019 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı'nın da başkanlığında Reform Eylem Grubu toplantılarının altıncısı, Adalet Bakanı'nın, Dışişleri Bakanı'nın, Hazine ve Maliye Bakanı'nın ve İçişleri Bakanı'nın da katılımlarıyla gerçekleşti. Ankara'da gerçekleşen bu toplantı sembolik te olsa bir öneme sahipti. Çünkü toplantının gerçekleşmiş olduğu 9 Mayıs tarihi Avrupa bütünleşmesinin temelini oluşturduğunu söyleyebileceğimiz Shuman Deklerasyonunun açıklandığı tarihtir. Yapılan bu toplantıda vize serbestine yönelik olarak Türkiye'de yapılması planlanan örneğin yargı, temel haklar, adalet, özgürlük, güvenlik gibi konulardaki siyasi reformlar masaya yatırılmıştır.

Türkiye tarafından yapılan çok sayıda girişime, çıkarılan uyum yasa paketlerine karşın son olarak 29 Mayıs 2019 tarihinde Avrupa Komisyonu'nca “2019 yılı Türkiye (İlerleme) Raporu” ve “Genişleme Strateji Belgesi” yayımlanmış ve devam eden günlerde AB Genel İşler Konseyi'nce Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden uzaklaşmaya devam ettiği belirtilmiştir. Bu sebeplede Türkiye ile birlik arasındaki katılım müzakereleri fiilen durdurulmuştur. Bununla birlikte başka fasılların gündeme gelmesine de sıcak bakılmamıştır. AB-Türkiye arasındaki Gümrük Birliği'ne yönelik olarak da güncel herhangi bir çalışmanın da düşünülmediği birlikçe belirtilmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kendi ulusal güvenliği için yapmış olduğu faaliyetlere karşı da birlik temkinli davranmış, Türkiye'ye karşı pek de sıcak bir tutum sergilememiştir. Türkiye ile birlik arasındaki Kapsamlı Hava Taşımacılığı anlaşması için süregelen müzakereler askıya alınmış, ekonomik anlamda da Türkiye'ye karşı genel olarak olumsuz bir tavır izlenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

6. SONUÇ

AB'nin yapısı her ne kadar öznel bir nitelik içerisinde olsa da birinci bölümde incelediğimiz AB'ye yaklaşım biçimleri arasından federatif yapıya büyük oranda benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Mümkün olduğunca dengeli katılımın bulunduğu, sosyal çoğulculuğun ve demokratik temsilin hakim olduğu bir yapı olan AB her ne kadar konfederal bir yapıya benzese de üye devletlerin kendi iç hukuklarının bulunması ve federatif devletlerde olan federe devletlerin federal devlete son derece sıkı bağlarının olması açısından federatif yapılara daha çok benzemektedir. Fakat yine de AB'nin oluşum şeklini ilgili terimlerden tek biriyle açıklamak son derece güçtür. Bu doğrultuda Türkiye'nin, bağımsız bir ülke olarak AB'ye girme idealini taşımakta olduğu ve uzun yıllardır AB ile çeşitli ilişkiler kurma yoluna gittiği söylenebilir.

Türkiye-AB ilişkileri tarihini incelediğimiz ikinci bölümde T.C.'nin hükümetler düzeyindeki ilk resmi adımı 1959 yılında attığı görülmektedir. Akabinde taraflar arasında 1963 yılında yapılan Ankara Antlaşması'yla Türkiye ile birlik arasındaki ilişkiler çok ileri bir boyuta ulaşmış, Türkiye bu Antlaşma ile ortak üyelik kazanmıştır.

Türkiye-AB ilişkilerinin tarihi seyrine dair özellikle belirtmek gerekir ki 1980 Askeri darbesi ile Türkiye-AB ilişkileri sekteye uğramıştır. Darbenin ardından Birliğin, Türkiye'de ki yönetime karşı olan bakış açısı olumsuz seyretmiş ve bundan mütevellit ilişkiler fiili olarak donma noktasına gelmiştir. Bu olumsuz hava 1986 yılında başlayan temaslarla giderilmeye çalışılmış, 1987 yılında ise ilişkiler yeniden canlanma sürecine girmiştir. 1983 yılı genel seçimleriyle iktidara gelen dönemin başbakanı Turgut Özal ve ekibinin girişimleriyle süreç önemli bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde Türk vatandaşları adına Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) kişisel başvuru hakkının tanınması için başvuru yapılmış ve yine bu dönemde birliğe katılım için tam üyelik başvurusunda bulunulmuştur. Bunlar; koalisyon hükümetlerinden önce AB yolunda elde edilen ve koalisyon hükümetleri döneminde

gerçekleşecek olan AB yolundaki ilk anayasa değişimlerinin, reform hamlelerinin belki de zeminini oluşturmaları hasebiyle önem arzeden kazanımlardır.

1982 Anayasası döneminde kurulan Koalisyon hükümetleri döneminde (19-21. parlamentolar) görüldüğü üzere AB eksenli birçok anayasa değişikliği yapılmıştır. Prof. Dr. Tansu Çiller döneminde (DYP-SHP) 3913 ve 4121 sayılı AB yolunda yapılan bu değişiklikler, Türkiye-AB ilişkilerinde Türkiye'nin elini güçlendirmiştir.

Bu dönemde ilk olarak 8 Temmuz 1993 tarihinde kabul edilip 10 Temmuz 1993'te Resmi Gazete'de yayımlanan, radyo, televizyon ve haber ajanslarının özgürleştirilmesini, devlet tekelinden çıkarılmasını sağlayan, kamu tüzel kişiliği bulunan haber ajanslarına tarafsızlık ilkesi getiren 3913 sayılı değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bu değişimde toplumsal bir mutabakatın var olması değişimin kalıcı olmasını sağlamıştır. 3913 sayılı değişikliğin akabinde Gümrük Birliği'ne yönelik olarak pozitif sonuçlar alınmıştır.

Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde 3913 sayılı anayasa değişikliğinin ardından AB yolunda 23 Temmuz 1995 tarihinde kabul edilip 26 Temmuz 1995'te Resmi Gazete'de yayımlanan 4121 sayılı yeni bir anayasa değişikliği daha yapılmıştır. Burada anayasada yer alan on iki maddede değişikliğe gidilmiş, sendikal faaliyetler, dernekler, vakıflar, siyasi parti kapatma gibi birçok alanda ve anayasanın başlangıç metninde değişikliğe gidilmiştir. Bu dönemde özellikle anayasanın başlangıç metninin 1980 askeri ihtilalini meşrulaştıran ifadelerden arındırılması Türkiye'nin demokratikleşmesine ve AB yolunda önemli mesafeler kat etmesine büyük katkı sunmuştur.

Tansu Çiller'in başbakanlığında gerçekleşmiş olan 3913 sayılı ve 4121 sayılı anayasa değişiklikleri ile Türkiye-AB ilişkileri hız kazanmıştır. Devamında da Türkiye, Ocak 1996'da tam üyelik için müzakere tarihi dahi almadan Gümrük Birliği'ne dahil olmuştur.

AB yolunda Bülent Ecevit (DSP-ANAP-MHP) döneminde 4388 sayılı, 4446 sayılı, 4709 sayılı ve 4720 sayılı anayasa değişiklikleri ile çok sayıda alanda AB'ye dönük olarak değişime gidilmiştir.

18 Haziran 1999 tarihli 4388 sayılı değişiklik ile özellikle Devlet Güvenlik Mahkemelerinin sivilleşmesinin önü açılmıştır.

13 Ağustos 1999'da kabul edilip 14 Ağustos 1999 tarihinde resmi gazete yayımlanan 4446 sayılı değişiklikte kamu hizmetlerine yönelik olarak doğabilecek olan uyuşmazlıklarda milletler arası tahkim kuruluna gidilebileceği gibi bir takım hususlar hükme bağlanmıştır.

17 Ekim 2001 tarihli 4709 sayılı değişiklikte yüce divana gidiş, siyasi parti kapatma, Milli Güvenlik Kurulu gibi birçok alanda düzenlemeler yapılmış, özellikle 1980 askeri ihtilalinin izlerini taşıyan Geçici madde 15/son yürürlükten kaldırılmıştır.

21 Kasım 2001 tarihinde kabul edilip 1 Aralık 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Bülent Ecevit'in başbakanlığı döneminde AB eksenli olarak 4720 sayılı son değişiklikte Türkiye Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yollukla ilgili işlemlerinin yanı sıra emeklilikleriyle ilgili işlemlerin de kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Bülent Ecevit döneminde gerçekleştirilen bu değişim sürecinin sonuçları olarak ta Türkiye, 11/12 Aralık 1999 yılında Helsinki'de gerçekleşen Avrupa Zirvesi'nde resmi olarak aday ülke konumuna erişmiştir.

Devamında yine Bülent Ecevit'in başbakanlığı döneminde çıkarılan I. II. ve III. AB uyum paketlerinde Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Dernekler Kanunu gibi ve Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Orman Kanunu gibi pek çok alanda Avrupa Birliği'ne yönelik iyileştirmelere gidilmiştir. Özellikle idam cezası açısından yapılan değişiklikler ve benzeri yeni hükümler AB'ye dönük olarak gerçekleşen pozitif yöndeki gelişmelerdir.

Türkiye'de AB eksenli anayasal gelişmeler ve AB'ye üyelik doğrultusunda çıkarılan uyum yasa paketi çalışmaları ilk kez koalisyon hükümetleri döneminde başlatılmıştır. Koalisyon hükümetlerinin ardından; bu dönemde gerçekleşen değişikliklerin, reformların ışığında, AK Parti hükümetleri döneminde de AB'ye

yönelik olarak çabalar sürdürülmüş, AB yolunda beş adet uyum yasa paketi çıkarılmış, bazı anayasa değişikliklerine gidilerek örneğin asker-sivil ilişkilerine dönük olarak Yükseköğretim Kurumları Kanunu'nda, ve benzeri birçok alanda yenilikler gerçekleştirilmiştir.

AB'ye dönük yapılan çalışmalar neticesinde Türkiye, 2004 yılında Brüksel Zirvesinde tam üyelik için müzakere tarihi almıştır. Fakat daha sonra Türkiye ile AB arasında iyi giden ilişkilerde soğuma yaşandığı ve karşılıklı ilişkilerdeki gelgitlerin günümüze değin sürdüğü söylenebilir. Buna sebep olarak AB'nin ikircikli tutumu, 2004 yılında birlikçe GKRY'nin topluluğa dahil edilip Türkiye'nin hassasiyetlerinin göz ardı edilerek Türkiye'nin liman ve havaalanlarını GKRY'ye açmasının istenmesi gösterilebilir. Bunlarla birlikte Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin zaman zaman soğumasında Türkiye'de yaşanan askeri darbelerin ve darbe girişimlerinin, ekonomik alanda zaman zaman görülen sıkıntıların ve bunlarla birlikte Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı gösterdiği oyalayıcı politikaların, GKRY meselesinde olduğu gibi zaman zaman Türkiye'nin ulusal menfaatlerini göz ardı etmesinin ve günümüzde yaşanan Doğu Akdeniz konusunda Türkiye'ye karşı birlik içerisinde olumsuz sesler yükselmesinin etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Türkiye, AB'ye tam üyelik hedefini henüz gerçekleştirememiştir.

Türkiye 1982 anayasası üzerinde AB'ye tam üyelik hedefiyle kapsamlı bir takım değişiklikler yapmış ve bunlarla birlikte uyum yasa paketleri çıkartmıştır. Özellikle 1982 Anayasası üzerinde AB'ye yönelik yapılan ilk değişikliklerin (Tansu Çiller dönemindeki 3913 ve 4121 sayılı değişiklikler ile Bülent Ecevit dönemindeki 4388, 4446, 4709, 4720 sayılı değişiklikler) koalisyon hükümetleri dönemlerinde gerçekleşmiş olması hasebiyle, bu çalışma 1982 Anayasası bağlamında ‘‘Koalisyon’’ hükümetleri döneminde gerçekleştirilen anayasal gelişmelerin odağı altında incelenmiş, Türkiye-AB ilişkileri kronolojisi içerisinde tam üyelik yolundaki anayasal ilk somut adımların koalisyon hükümetleri dönemlerinde atılmaya başlandığı teşhis edilmiştir.

Araştırmanın sonunda görülmektedir ki 1982 Anayasası bağlamında tarihi seyir içerisinde AB'ye dönük olarak anayasal anlamda ilk somut adımlar koalisyon hükümetleri döneminde atılmıştır. İlk büyük anayasa değişiklikleri bu dönemde gerçekleştirilmiş, ilk büyük uyum yasa paketleri bu dönemde çıkarılmıştır. Tarihi süreç

içerisinde ve yapılan yeniliklerin akabinde AB yolunda büyük kazanımlar elde edilmiştir.

Devamında koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleştirilen tüm anayasa değişikliklerinin Türkiye'nin AB sürecini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Zor bir yönetim ortamının bulunduğu da belki bir açıdan söylenebilecek olan koalisyon hükümetlerinde, alınan kararların geniş bir konsensus sonucu alınmış olmasının da bu değişikliklerin kalıcı olması noktasında etkilerinin olmuş olabileceği düşünülmektedir.

1982 Anayasası bağlamında yapılan koalisyon dönemlerinde yapılan reformlarla demokratikleşme, insan hakları gibi alanlarda büyük kazanımlar elde edilmiştir. Gümrük Birliği, aday ülke statüsü gibi elde edilen sonuçlar dikkate değer ve önemli bulunmuştur.

Çıkarılan bu sonuçlar ışığında koalisyon hükümetleri döneminde gerçekleştirilen değişikliklerin Türkiye'nin 1982 Anayasası bağlamında AB ile olan ilişkilerinde anayasal bir milat olduğu, AB'ye dönük olarak ilk büyük anayasa değişikliklerin bu dönemde gerçekleştiği, kronolojiye bakıldığında değişikliklerin hemen ardından büyük kazanımlar elde edildiği ve kendinden sonraki dönemlerde yapılacak olan AB'ye dönük anayasal yenilikler, reformlar için de adeta bir yol açıcı misyonu olduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

- Altıntaş, Ömer Faruk (2018)**, ‘Avrupa Birliği’ne Aday Ülke Olarak Türkiye’de AB Uyum Yasalarının İç Hukuka Etki ve Katkısı’, (Çevrimiçi) <http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/ekutuphane/ABUyumYasalarininIcHukukaEtkisiVeKatkisi.pdf> (10.09.2019).
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2019)**. ‘AB’nin Tarihçesi’, (Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/abnin-tarihcesi-82> (18.04.2019).
- Berksoy, Turgay ve Işık, Abdülkadir (2006)**. ‘Avrupa Birliği Fikrinin Doğuşu, Gelişim Süreci ve Türkiye’nin Bu Süreçteki Yeri’, *Avrupa Birliği Üzerine Yazılar*, Baskı: 2, Ankara, Sıramat Matbacılık Ltd. Şti., s.13-71.
- Bilici, Nurettin (2005)**. *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Baskı: 2, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Bozkurt, Enver (2011)**. *Türkiye’nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Çaşın, Mesut Hakkı ve Özgöker, Uğur (2017)**. *Avrupa Birliği’nin Siyasal ve Ekonomik Temelleri*, Baskı:1, İstanbul, Arion Yayınevi.
- Denk, Erdem (2016)**. *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Dilbaz Alacahan, Nur ve Akarsu, Yağmur (2017)**. ‘Avrupa Birliği Ortak Dış Ticaret Politikası’nın Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri’, *Journal of Life Economics*, Cilt: 4, Sayı: 1, s.25-38.
- Erdoğan, Mustafa (2012)**. *Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset*, Baskı: 8, Ankara, Liberte Yayınları.
- Eroğul, Cem (2002)**. ‘Altıncı Anayasa Değişikliği’, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, Cilt:XXV, Sayı:231, s. 271-288.
- Gönen, Emre (2013)**. ‘AB Kurumları’, *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz, Avrupa Birliği’ne Giriş*, İstanbul, Hiperlink Yayınları.
- Güler, Ali (2007)**. *Sorun Olan Avrupa Birliği*, Baskı: 2, Ankara, TÜRKAR Araştırma Dizisi, Çetin Veb-Ofset A.Ş.

- Günel, Erdoğan (2009).** *Türkiye’de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni 1908-2008*, İstanbul, Karakutu Yayınları.
- Günuğur, Haluk (2007).** *Avrupa Birliğı*, Ankara, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını.
- Hiç Gencer, E. Ayşen (2011).** ‘Türkiye - Avrupa Birliğı İlişkilerine Temel Bakışlar: Dün, Bugün Ve Yarın’, *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı: 25, s. 1-16.
- İlkiz, Fikret (2001).** ‘1982 Anayasasında Yapılan Beş Ayrı Değişiklik Ve Nitelikleri’ (Çevrimiçi) <http://www.inadina.com/inadeski/sayi12/anayasa1.htm> (01.05.2019).
- Karluk, Rıdvan (2005).** *Avrupa Birliğı ve Türkiye*, Baskı: 8, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Kıraç, Selda; İlhan Buket (2010).** ‘Avrupa Birliğı Oluşum Süreci Ve Ortak Politikalar’, *Milli Eğitim*, Cilt:40, Sayı:188, s. 191-201.
- Koçak, Süleyman Yaman (2009).** ‘Ankara Anlaşması’ndan Müzakerelere Avrupa Birliğı Mali Yardımları’, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 16, Sayı: 2, s. 133-146.
- Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat (2019)**, ‘1412 No.lu Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu’, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf> (30.04.2019).
- Mevzuat Bilgi Sistemi e-Mevzuat (2019)**, ‘3713 No.lu Terörle Mücadele Kanunu’, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (30.04.2019).
- Özbudun, Ergun ve Gençkaya, Ömer Faruk (2010).** *Türkiye’de Demokratikleşme ve Anayasa Yapımı Politikası*, İstanbul, Doğan Kitap.
- Özdemir, Hakan ve Çiftlikçi, Ahmet (2015).** ‘Avrupa Birliğı (AB)’Ne Üyelik Sürecinde Türkiye’de Hukuk Devletinin Dönüşümü: Helsinki Zirvesi’nden Günümüze İç Hukukta Yapılan Düzenlemeler Üzerine’, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 123-144.
- Sevük, Mehmet Yaşar (2015).** *1982 Anayasası Değişikliklerinin Siyasi Arka Planı*, Ankara, Karaca Ofset Matbaacılık.
- Sunay, Reyhan (2006).** ‘AB Bütünleşmesinin Biçimi Üzerine Farklı Yaklaşımlar: Konfederal Yaklaşım ve Bugünkü Yapılanma (II)’, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s. 223-271.
- Tatoğlu, Emin (2006).** *Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi(1951-1995)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Ankara.

- TBMM Sitesi.** ‘Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’ (Çevrimiçi) https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa_gorusmeleri.kanun_detay?pkanun=4446 (23.04.2019).
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Katılım Politikası Başkanlığı (2019).** ‘Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler (1959-2017)’, (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/siteimages/2017_08/kronoloji.pdf (18.04.2019).
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2007).** *Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri*, Ankara, Dumat Ofset Matbaası.
- T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2007).** *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Baskı: 6, Ankara.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı.** ‘Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler (1959-2019)’ (Çevrimiçi) <https://www.ab.gov.tr/siteimages/kronoloji-trkce-17.07.2019.pdf> (27.08.2019).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı.** ‘Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler (1959-2017)’ (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/siteimages/2017_08/kronoloji.pdf (28.04.2019).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Daire Başkanlığı (2004).** *Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri*, Ankara, Ankara Açık Cezaevi Matbaası.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.** ‘Avrupa Birliği’ (Çevrimiçi) <http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR-127495/avrupa-birligi.html> (27.04.2019).
- T.C. Resmi Gazete (1993).** ‘3912 No.lu Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanuna Ek Geçici 2 Madde Eklenmesine Dair Kanun’, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21633.pdf> (30.04.2019).
- T.C. Resmi Gazete (1995).** ‘4121 No.lu 7.11.1982 Tarihli ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun’ (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22355.pdf> (22.05.2019).
- T.C. Resmi Gazete (2001).** ‘4709 No.lu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun’ (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017M1.htm> (22.05.2019).

Tezcan, Ercüment (2013). ‘Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Ortaklık Boyutu: Hukuki Çerçeve’, *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 43-75.

Tezcan, Ercüment (2013). ‘Türkiye’nin Avrupa Birliği Müktesebatına Uyumu’, *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 303-349.

Toprak, Elif (2007). ‘Neo Fonksiyonalizmden Yapısalcılığa, Entegrasyon Kuramları Işığında Türkiye-Avrupa Birliği Uyumu’, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 7, No:1, s.69-89.

Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı (2011), Ankara, Adalet Yayınevi, s.81.

ÖZGEÇMİŞ

Ad- Soyad : Galip Emre YILDIRIM
Doğum Tarihi ve Yeri : 06/06/1992 Isparta
E-Posta : glp_mr_yldrm@hotmail.com
galipemreyildirim@stu.aydin.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans:** 2016, İstanbul Aydın Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
- **Yüksek Lisans:** 2019, İstanbul Aydın Üniversitesi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı